

2. Ρουμλουκιώτικα αντέτια (ήθη και έθιμα) για διάφορες γιορτές του χρόνου

2.1. Άγιος Νικόλαος (6 Δεκεμβρίου)

Ο Άγιος Νικόλαος, ο εν Μύροις ως προστάτης των θαλασσινών είχε τιμητική θέση στο εορτολόγιο των ψαράδων του Ρουμλουκιού. Το Ρουμλούκι μέχρι την αποξήρανση της Λίμνης των Γιαννιτσών ήταν περιτριγυρισμένο από νερά (Βάλτος, Λουδίας, Αλιάκμονας).

Ανήμερα της γιορτής του οι ψαράδες εκκλησιάζονταν και τελούσαν Θεία Λειτουργία στους ναούς των παραλίμνιων χωριών του Ρουμλουκιού. Ζητούσαν από τον Άγιο να τους δίνει υγεία και να τους προστατεύει κατά τις εργασίες τους στο Βάλτο. Ιδιαίτερα το χειμώνα ο Βάλτος ήταν πολύ επικίνδυνος για τους ψαράδες λόγω ότι ήταν υποχρεωμένοι να περνούν τη Νταλμπίνα (περιοχή Καρά Ασμάκ), που ήταν τμήμα της λίμνης που διάβαινε ο Λουδίας. Η περιοχή αυτή είχε μεγάλο βάθος και όταν φυσούσε δυνατός βόρειος άνεμος (Βαρδάρης) σήκωνε μεγάλα κύματα. Τότε, υπήρχε ο κίνδυνος να ανατραπούν οι πλάβες (μονόξυλα χωρίς καρίνα), οι πρωτόγονες βάρκες των ψαράδων.

Πολλές εικόνες του Αγίου Νικολάου υπήρχαν στις εκκλησίες των παραλίμνιων χωριών του Ρουμλουκιού, προσφορά συνήθως των ψαράδων. Μερικές από τις εικόνες αυτές είχαν μεγάλες διαστάσεις και τοποθετούνταν στο τέμπλο του ιερού. Επίσης, οι ψαράδες σε ένα μικρό νησάκι του Βάλτου, έκτασης 10 τ.μ. κοντά στη ψαράδικη καλύβα Κατούνια και πριν τη Νταλμπίνα είχαν στήσει προσκυνητάρι με την εικόνα του Αγίου. Ναός αφιερωμένος στον Άγιο Νικόλαο στο Ρουμλούκι δεν υπήρχε, μόνο ερείπια ενός παλιού ναού έξω από το χωριό Σχοινάς¹.

---

1. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 214-216.

2.2. Τα έθιμα των Χριστουγέννων

2.2.1. 23 - 25 Δεκεμβρίου

Στις 23 Δεκεμβρίου, τις προπαραμονές των Χριστουγέννων στους μαχαλάδες (γειτονιές), στο μεσοχώρι ακόμη και στους σπιτότοπους των ρουμλουκιώτικων χωριών ανάβονταν μεγάλες φωτιές κυρίως από τα παιδιά σχολικής και εφηβικής ηλικίας. Η προετοιμασία για το άναμμα των φωτιών άρχιζε πριν ακόμα έρθει η Σαρακοστή, αφού υπήρχε έντονος ανταγωνισμός για το ποια γειτονιά θα ανάψει την καλύτερη και μεγαλύτερη φωτιά του χωριού.

Το άναμμα πυρών στις ημέρες των Χριστουγέννων είναι ένα έθιμο που υπάρχει στην παράδοση και άλλων περιοχών της Ελλάδος, των Σκανδιναβικών χωρών, του Τιρόλου και της Τρανσυλβανίας και συμβόλιζε το πέρασμα από τη μία περίοδο στην άλλη, από τη μία εποχή στην άλλη. Άλλωστε η 25^η Δεκεμβρίου συμπίπτει με το χειμερινό ηλιοστάσιο. Κάποιοι άλλοι μελετητές συνδέουν τις φωτιές των Χριστουγέννων με τη λατρεία του περσικού θεού Μίθρα (αήτητος ήλιος) που η γενέθλιος μέρα του ήταν η 25^η Δεκεμβρίου. Γενικότερα το άναμμα φωτιών θεωρείται κατάλοιπο της ηλιολατρίας. Οι φωτιές συμβόλιζαν τη φλόγα του ήλιου που γονιμοποιεί τη γη με τη ζεστασιά του².

Στις 24 Δεκεμβρίου οι γυναίκες του Ρουμλουκιού ζύμωναν ψωμιά αφιερωμένα στο Χριστό, τα γνωστά χριστόψωμα. Οι νοικοκυρές, έβαζαν όλοι την τέχνη τους, όλο το "τζιάνι" τους στη ρουμλουκιώτικη διάλεκτο, με σκοπό να επιτύχουν τη ζύμη και το ψήσιμο των χριστόψωμων. Τα χριστόψωμα στο Ρουμλούκι ονομάζονταν ξώτουρτες ή σ'κότουρτες (συκότουρτες) λόγω των μικρών κομματιών ξερών σύκων με τα οποία ήταν στολισμένα.

Το βράδυ της παραμονής των Χριστουγέννων οι Ρουμλουκιώτες έκαιγαν στο τζάκι τους ένα μεγάλο κούτσουρο που το ονόμαζαν "καλικάντζαρο". Πίστευαν ότι καθώς καίγονταν το ξύλο, αποτρέπονταν η είσοδος των καλικάντζαρων στο σπιτικό τους διότι φοβόνταν τη φωτιά. Ο "καλικάντζαρος" συνήθως καίγονταν επί τρεις μέρες, τις παραμονές των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς και των Φώτων. Η συνήθεια να καίνε ένα μεγάλο ξύλο την παραμονή των Χριστουγέννων υπήρχε και σε

---

2. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 219-220.

άλλα μέρη της Ελλάδας. Αλλού το κούτσουρο αυτό ονομάζονταν χριστόξυλο, σκαρκάντζαλο ή δωδεκαμερίτης.

Το δείπνο της παραμονής των Χριστουγέννων δεν ήταν συνηθισμένο. Στο χαμηλό στρογγυλό τραπέζι (σοφρά) του Ρουμλουκιού έπρεπε να υπάρχουν εννιά είδη φαγητών, όπως και οι εννιά μήνες κυοφορίας της Παναγίας. Συνήθως οι νοικοκυρές έβαζαν στο τραπέζι πίττα με πράσο, σαραϊλί (γλυκό), σύκα, καρύδια, φρούτα, πιπεριές, νερό και κρασί. Όλα τα μέλη της οικογένειας κάθονταν γύρω από το σοφρά, τότε το μικρότερο παιδί πήγαινε πίσω από την είσοδο του σπιτιού και φώναζε τρεις φορές "έλα Χριστέ μ' να φάμε" ή πήγαινε στα μπρόστια του σπιτιού και φώναζε τρεις φορές "έλα Χριστέ μ' να δειπνήσουμε, απόψε έχουμι τα ινιά φαγιά".

Το ίδιο βράδυ, αρκετοί Ρουμλουκιώτες τοποθετούσαν κάτω από το προσκέφαλο των μικρών παιδιών τους δώρα, παιχνίδια ή ρούχα οι πιο πλούσιοι και ζαχαρωτά ή φρούτα οι πιο φτωχοί. Τα δώρα αυτά τα ονόμαζαν δώρα του Χριστού γιατί έλεγαν στα παιδιά ότι τα έφερε ο Χριστός που γεννήθηκε³.

Ανήμερα των Χριστουγέννων, οι κάτοικοι του Ρουμλουκιού σηκώνονταν πολύ νωρίς για να πάνε στην εκκλησία του χωριού τους και να παρακολουθήσουν τη Θεία Λειτουργία. Μόλις τελείωνε η Θεία Λειτουργία, όλοι οι εκκλησιαζόμενοι συγκεντρώνονταν στον νάρθηκα της εκκλησίας και αντάλλασαν χειραψίες και ευχές. Στη συνέχεια, έβγαζαν από τη τσέπη τους ένα σπουργίτι βρασμένο, ψημένο ή τηγανισμένο από το βράδυ της παραμονής και το έτρωγαν λέγοντας: "τσιρ-τσιρ κι απέταξιν". Το έθιμο αυτό απέβλεπε στο να καταλύσουν σιγά σιγά και με πετούμενο τη νηστεία τους, που τηρούσαν με τόση ευλάβεια και αυστηρότητα.

Όταν έφευγαν από την εκκλησία, περνούσαν από τα σπίτια των τζιορμπατζήδων (εύπορων) συγχωριανών τους και έπαιρναν ένα μικρό ξύλο από το φράκτη τους, το οποίο έκαιγαν στο τζάκι για να "πάρουν αποδιακό", δηλαδή να αποκτήσουν και αυτοί πλούτη. Το ίδιο έκαναν και τη Πρωτοχρονιά επιστρέφοντας στα σπίτια τους μετά την εκκλησία.

Στο χριστουγεννιάτικο τραπέζι τους είχαν μόνο πουλερικά όπως κότα, πετεινό, γαλοπούλα, χήνα, νερόκοτα (κουκλίκα) ή ακόμα και αγριόχηνες από το Βάλτο. Την πρώτη μέρα των Χριστουγέννων δεν έτρωγαν χοιρινό κρέας για να είναι ελαφριοί όλο τον καινούριο χρόνο και γιατί δεν ήθελαν να καταλύσουν τη νηστεία τους με χοιρινό.

---

3. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 224-227.

Το βράδυ των Χριστουγέννων οι Ρουμλουκιώτες έκαναν βίζιτες σε γειτονικά σπίτια ή σε όσους γιόρταζαν την ονομαστική τους γιορτή⁴.

2.2.2. Τα κόλιντα

Τα κάλαντα στο Ρουμλούκι όπως και σε αρκετά μέρη της Μακεδονίας ονομάζονταν κόλιντα. Τα παιδιά της σχολικής κυρίως ηλικίας, το βράδυ της 23^{ης} Δεκεμβρίου και το πρωί της 24^{ης}, πήγαιναν από σπίτι σε σπίτι και τραγουδούσαν τα κόλιντα για να αναγγείλουν τη γέννηση του Θεανθρώπου.

Τα κάλαντα είναι ρωμαϊκής προελεύσεως λέξη, σύμφωνα με την άποψη πολλών μελετητών. Προέρχεται από τις αρχαίες ρωμαϊκές καλένδες του Ιανουαρίου, όπου όλος ο κόσμος γιόρταζε με τραγούδια και γλέντια το διπρόσωπο Θεό Ιανό. Ως λέξη μπορεί να έχει ρωμαϊκή προέλευση, ως έθιμο όμως έρχεται από την Αρχαία Ελλάδα και από τη γιορτή της Ειρεσιώνης, το σύμβολο της γονιμότητας της γης. Η Ειρεσιώνη εορτάζονταν δύο φορές το χρόνο. Τότε εκτός από τη λατρεία και ευχές προς τους Θεούς δίνονταν και ευχές προς τους ανθρώπους με εγκωμιαστικά τραγούδια που τραγουδούσαν μικρά παιδιά από σπίτι σε σπίτι παίρνοντας φιλοδωρήματα από τις οικοδέσποινες. Τα τραγούδια αυτά και γενικότερα το έθιμο αυτό περιγράφονται από τον Όμηρο και τον Πλούταρχο⁵.

Στο Ρουμλούκι τα παιδιά που έλεγαν τα κάλαντα ονομάζονταν κολινταρούδια. Στον ώμο τους είχαν κρεμασμένο ένα τουρβά (πάνινο σάκο) για να τοποθετούν τους ξηρούς καρπούς και τα σύκα που τους έδιναν οι νοικοκυρές. Επίσης κρατούσαν μία ματσούκα από καλά πελεκημένο χλωρό ξύλο που συμβόλιζε τα ραβδιά των βοσκών στο σπήλαιο της γέννησης. Αυτή τους χρησίμευε για να χτυπούν τις πόρτες των σπιτιών, να προφυλλάσσονται από τα άγρια σκυλιά και να δίνουν ευχές στο σπίτι και τους νοικοκυραίους. Οι Ρουμλουκιώτες, που ήταν ιδιαίτερα προληπτικοί, πίστευαν ότι η ματσούκα μετάδιδε τη δύναμη και τη γεροσύνη της σε ό,τι άγγιζε, ότι είχε δηλαδή "τοτεμική" ιδιότητα.

Τα κολινταρούδια προτιμούσαν να επισκέπτονται πρώτα τα σπίτια των πλουσίων, γιατί αν τους έκαναν ποδαρικό συνήθως έπαιρναν μεγαλύτερο φιλοδώρημα. Απέφευγαν να επισκέπτονται σπίτια με ετοιμοθάνατους και πενθούντες.

---

4. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 235-237.

5. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 221.

Όταν έφταναν σε ένα σπίτι στέκονταν στα μπρόστια του σπιτιού και χτυπούσαν την πόρτα με τις ματσούκες φωνάζοντας: "Κόλιντα μπάμπω σύκα κι καρύδια, ανοίξ'τι τα παραθύρια, ρίξ'τι τα σύκα και τα καρύδια". Μόλις άνοιγε την πόρτα η νοικοκυρά του σπιτιού άρχιζαν να τραγουδούν τα εξής κάλαντα:

«Χριστούγινα, προυτούγινα,
πρώτη γιουρτή του χρόνου,
ιβγάτι, δέστι, μάθιτι,
πως ου Χριστούς γιννιέτι,
γιννιέτι κι αναθρέβιτι
μι μέλι κι μι γάλα,
του μέλι τρών' οι άρχουντις,
του γάλα οι αφιντάδις
κι του μιλισσουβότανου,
του λούζουντι οι κυράδις.
Κυρά καλή, κυρά χρυσή,
Κυρά ιβλουγημένη,
που σι ιβλόγησι ου παπάς
μι του διξί του χέρι.
Σ' αυτό το σπίτι που'ρθαμι,
πέτρα να μην ραγίσει κι ου νοικουκύρης
του σπιτιού χίλια χρόνια να ζήσει.
Κι του χρόν'.»

Οι νοικοκυρές την ώρα που έλεγαν τα κόλιντα τα παιδιά έριχναν στα πόδια τους στάρι και τα έβαζαν να κάθονται στα γόνατα τους για να κάθονται και οι κότες του σπιτιού στις φωλιές τους και να γεννούν αυγά. Μόλις τα παιδιά τέλειωναν το τραγούδι, οι νοικοκυρές έφερναν από το φούρνο με το φτυάρι αναμμένα κάρβουνα για να τα ανακατέψουν με τη ματσούκα τους τα παιδιά και να δώσουν τις ευχές τους στο σπιτικό. Αυτά ανακάτευαν τα κάρβουνα και φώναζαν: "φέρνου υγεία, φέρνου καλουσύν', φέρνου βιό, φέρνου μπιρικέτ', φέρνου πρόβατα, φέρνου γιλάδια, φέρνου γαμπρούς καλούς, φέρνου άξιες κι προυκουμένις νύφισ, φέρνου αγόρια (στις εγγυμονούσες)".

Τα φιλοδώρημα των νοικοκυραίων προς τα παιδιών που έλεγαν τα κόλιντα ήταν ξυλοκέρατα (χαρούπια), κουκοσιές (καρύδια), κάστανα, φουντούκια, ξερά σύκα και σπάνια χρήματα. Σε όσα σπίτια δεν άνοιγαν την πόρτα για να τους πουν τα κόλιντα,

τα παιδιά τους τραγουδούσαν το εξής σκωπτικό: "σ' αυτό το σπίτι που 'ρθαμι γιομάτο καλιακούδια, τα μ'σα γιννούν, τα μ'σα κλουσσούν, τα μ'σα τους βγάζ'ν τα μάτια"⁶.

2.2.3. Οι καλικάντζαροι

Οι Ρουμλουκιώτες, όπως και οι πιο πολύ Έλληνες, πίστευαν στην ύπαρξη των καλικάντζαρων ή καλ'καντζαραίων (στη ρουμλουκιώτικη διάλεκτο). Στην τοπική δοξασία, οι καλικάντζαροι ήταν όντα μαύρα στο δέρμα, μαλλιαρά, με καμπούρα, μεγάλα αυτιά και ουρά, που έρχονταν στη γη κατά τη διάρκεια του Δωδεκαημέρου, όταν ήταν "αβάπτιστα" τα νερά και έφευγαν από τον επάνω κόσμο την παραμονή των Θεοφανείων, όταν τα ύδατα αγιάζονταν. Κυκλοφορούσαν πάντα τη νύχτα και μόλις χάραζε ή ο πετεινός λαλούσε τρεις φορές, κρύβονταν στις φωλιές τους, που ήταν μέρη σκοτεινά, ερειπωμένα σπίτια, χαλάσματα και μύλοι. Όσους ανθρώπους έβρισκαν τη νύχτα έξω, τους ταλαιπωρούσαν και τους έπαιρναν μαζί τους στις φωλιές τους. Επίσης, έμπαιναν στα σπίτια, όταν οι ένοικοι κοιμόνταν, πείραζαν τα αγγεία (δοχεία μαγειρικής από χαλκό) και ουρούσαν στα τρόφιμα και τη φωτιά. Ιδιαίτερη αδυναμία είχαν στα κρέατα και στη μυρωδιά ψημένου κρέατος (τσίκνα).

Οι Ρουμλουκιώτες για να προφυλαχτούν από τους καλικάντζαρους, θυμιάτιζαν συχνά το σπίτι τους καθ' όλη τη διάρκεια του Δωδεκαημέρου. Κρεμούσαν έξω από την πόρτα του σπιτιού τους ένα κλίκι (κουλίκι) σε σχήμα πλεξούδας, που το έλεγαν καλικαντζαράκι για να τρώνε από αυτό οι καλικάντζαροι και να μη μαγαρίζουν τα άλλα φαγητά του σπιτιού. Επίσης, άφηναν τις κατσαρόλες με τα φαγητά τους κλεισμένες με καπάκι και με δύο κουτάλια από πάνω σχημάτιζαν το σχήμα του σταυρού για να μην τις πλησιάζουν οι καλικάντζαροι. Ακόμη, τοποθετούσαν πίσω από την πόρτα τους ένα κόσκινο για να αφαιρεθούν οι καλικάντζαροι μετρώντας τις τρύπες του κόσκινου, καθώς ήταν όντα περιέργα, έτσι περνούσε η ώρα, ο πετεινός λαλούσε τρεις φορές και αυτοί έπρεπε να γυρίσουν στις φωλιές τους.

Οι Ρουμλουκιώτες κατά τη διάρκεια του Δωδεκαημέρου φρόντιζαν να μην επισκέπτονται τους μύλους για να μη συναντήσουν καλικάντζαρους. Αν κάποιος τύχαινε να συναντήσει καλικάντζαρο για να γλιτώσει έπρεπε να ρίξει πίσω του μία χούφτα κεχρί για να σπεύσει ο καλικάντζαρος να μετρήσει τους ψιλούς σπόρους, να

---

6. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 222-224.

περάσει η ώρα και να ξημερώσει. Επιπρόσθετα, για αυτούς που είχαν γεννηθεί μέσα στο Δωδεκαήμερο και ιδιαίτερα για τα μικρά παιδιά υπήρχε ο φόβος να τα επισκεφτούν οι καλικάντζαροι να τα αρπάξουν με τη βία, να τα ταλαιπωρήσουν και ακόμη να τα μετατρέψουν σε καλικάντζαρους. Οι μητέρες των παιδιών αυτών για να αποφύγουν το δυσάρεστο αυτό γεγονός δεν τα επέτρεπαν να κυκλοφορούν μετά το ηλιοβασίλεμα τις μέρες του Δωδεκαημέρου. Ακόμη, έδεναν τη μέση τους με ένα σχοινί στο οποίο είχαν περάσει μια κλειδαριά με το κλειδί παρμένο για να μην τα αρπάξουν οι καλικάντζαροι.

Κατά τη διάρκεια του Δωδεκαημέρου, οι πιο χωρατατζήδες Ρουμλουκιώτες είχαν το συνήθειο να μασκαρεύονται σε καλικάντζαρους. Φορούσαν παλιά ρούχα, έβαφαν μαύρο το πρόσωπο και τα χέρια τους με κάρβουνο και επισκέπτονταν τους πιο αφελείς και δεισιδαίμονες για να τους τρομάξουν. Επιπρόσθετα, φόβιζαν με αυτό τον τρόπο τα ζωντανά παιδιά για να γίνουν φρόνιμα. Η συνήθεια αυτή των Ρουμλουκιωτών να ντύνονται ως καλικάντζαροι την περίοδο του Δωδεκαημέρου είχε καταγωγή από τη Βυζαντινή περίοδο⁷.

2.2.4. Τα Ρουγκάτσια

Ένα από τα ωραιότερα και παλιότερα έθιμα των Χριστουγέννων, που τελείται ως και σήμερα στα χωριά του Ρουμλουκιού είναι τα "Ρουγκάτσια". Το έθιμο αυτό συναντιέται και σε άλλες περιοχές του Βορειοελλαδικού χώρου, της Μακεδονίας και της Θεσσαλίας, δηλώνοντας τις μεταμφιέσεις ανδρών κατά τη διάρκεια του Δωδεκαημέρου και την περιοδεία τους σε κοντινές πολιτείες και χωριά. Οι μεταμφιέσεις αυτές αλλού παίρνουν την μορφή ζώων (αρκούδα, λύκος, τράγος, καμήλα) και αλλού φορούν ρούχα οπλισμένων αντρών, όπως στο Ρουμλούκι. Τα Ρουγκάτσια αναφέρονται σε άλλες περιοχές ως Αρουγκουτσιάρια, Λουγκατσιάρια, Ρουγκουτσιάρια⁸.

Υπάρχουν πολλές ερμηνείες για την προέλευση της λέξης "ρουγκάτσια". Η πιο έγκυρη ίσως άποψη μελετητών αναφέρει ότι η λέξη ρουγκάτσια προέρχεται από τη λατινική "rogatio", που σημαίνει ζήτηση (erogatio = απονομή, διανομή). Τα ρουγκάτσια στην ουσία είναι αυτοί που ζητάνε. Η απαρχή του εθίμου αυτού ανάγεται στα πρωτοβυζαντινά χρόνια. Στη Βυζαντινή περίοδο ανέθεταν τη φύλαξη ορισμένων

---

7. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 228-230.

8. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 238.

περιοχών σε μισθοφόρους, οι οποίοι περιόδευαν μία φορά το χρόνο στην περιοχή που προστάτευαν και συνέλλεγαν τη ρόγα, το συμφωνημένο ετήσιο μισθό τους από τους κατοίκους της. Αυτή η συνήθεια διατηρήθηκε και κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας από τους αρματολούς⁹.

Στα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας, όταν δεν υπήρχε πια η ανάγκη για διατήρηση μισθοφόρων στρατιωτών, οι κάτοικοι ενός χωριού με τη σύμφωνη γνώμη της εκκλησίας αναπαράστησε το έθιμο με τα ρουγκάτσια, δηλαδή την παλιά συνήθεια των μισθοφόρων να συγκεντρώνουν χρήματα, που αυτή τη φορά συγκεντρώνονταν για τις ανάγκες της εκκλησίας του χωριού, του σχολείου και γενικότερα της κοινότητας.

Τα ρουγκάτσια ήταν μία παρέα από δέκα - δεκαπέντε παλικάρια, ντυμένα με φουστάνελες και τσαρούχια και οπλισμένα με σιδερένια σπαθιά και αργότερα ξύλινα, που περιόδευαν χορεύοντας από σπίτι σε σπίτι σε όλα τα χωριά του κάμπου μέχρι και τη Νάουσα και μάζευαν χρήματα και γεννήματα (δημητριακά), δηλαδή "βακούφι" για την εκκλησιαστική επιτροπή του χωριού τους¹⁰.

Εικόνα 1: Ρουγκατσιάρηδες, Νησέλι 1956.

Τα πιο ψηλά και γεροδεμένα παλικάρια του χωριού διαλέγονταν για να γίνουν "ρουγκατσιαροί ή ρουγκατσιαραίοι ή ρουγκατσιάρηδες". Οι τρεις καλύτεροι από αυτούς γίνονταν "καπεταναραίοι", δηλαδή οι αρχηγοί της ομάδας. Έπειτα, αφού επιλέγονταν οι ρουγκατσιάρηδες και οι αρχηγοί τους, έπρεπε να μάθουν τέσσερις συνεχόμενους χορούς που χόρευαν κατά τη περιοδεία τους στα χωριά με τη συνοδεία ζουρνάδων, νταουλιών και καμιά φορά πίπιζας. Όλοι μαζί οι τέσσερις αυτοί χοροί ονομάζονταν "ρουγκατσιάρικος".

9. Βλ. Ι. Δ. Μοσχόπουλος, *Ρουμλουκιώτικα σημειώματα 1980 – 1988*, τόμ. 1^{ος}, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 15.

10. Βλ. Γ. Μελίκης, *ό.π.*, σ. 168.

Εικόνα 2: Ρουγκάτσια από το Παλαιοχώρι, 1957.

Την τρίτη μέρα των Χριστουγέννων ή ανήμερα της Πρωτοχρονιάς οι ρουγκατσιάρηδες μαζεύονταν στο περίβολο της εκκλησίας του χωριού τους για να ξεκινήσουν τη περιοδεία τους. Εμπρός πήγαιναν οι τρεις καπεταναραίοι καβάλα σε άλογα, ακολουθούσε η εκκλησιαστική επιτροπή με την άμαξα για τα γεννήματα και από πίσω πεζή η ομάδα των υπόλοιπων ρουγκατσιάρηδων.

Μόλις έφταναν σε ένα χωριό, ένας από τους καπεταναίους, ο "κολαούζης" όπως αποκαλούνταν μαζί με την εκκλησιαστική επιτροπή εισέρχονταν στο χωριό και ζητούσαν την άδεια για να μπουν τα ρουγκάτσια. Αν γίνονταν δεκτοί, οι ζουρνάδες και τα νταούλια άρχιζαν να παίζουν και τα ρουγκάτσια έμπαιναν στο χωριό χορεύοντας. Στο αλώνι κάθε σπιτιού του χωριού, τους υποδέχονταν οι νοικοκυραίοι. Στη μέση του αλωνιού τοποθετούσαν ένα - δύο τενεκέδες ή τσουβαλάκια με σιτάρι ή καλαμπόκι ή τρόφιμα παστό και λουκάνικα, ό,τι μπορούσε κάθε νοικοκυριό να προσφέρει. Ένας από τους καπεταναραίους σταύρωνε με το σπαθί του την προσφορά (δώρο) και την πόρτα του σπιτιού των νοικοκυραίων και οι υπόλοιποι χόρευαν σε κύκλο γύρω από το δώρο το "ρουγκατσιάρικο χορό", σείοντας ταυτόχρονα τα σπαθιά τους στον αέρα. Όταν τέλειωνε ο χορός, μια γυναίκα του σπιτιού κερνούσε με το δίσκο ρακί ή κρασί τους χορευτές και τους συνοδούς τους και αυτοί απηύθυναν τις απαραίτητες ευχές για υγεία και προκοπή προς τους κατοίκους του σπιτιού. Τότε, ένας από τους καπεταναίους άπλωνε το σκούφο του στο νοικοκύρη για να προσφέρει τη χρηματική συνδρομή του. Τις περισσότερες όμως φορές, η προσφορά ήταν μόνο γέννημα, το οποίο φόρτωνε η εκκλησιαστική επιτροπή στην άμαξα της. Αυτή η διαδικασία ακολουθούνταν σε όλα τα σπίτια και σε όλα τα υπόλοιπα χωριά που επισκέπτονταν.

Εικόνα 3: Ρουγκάτσια από τη Ξεχασμένη. Στο μέσο διακρίνονται τα σακιά με τα γεννήματα.

Αν καθώς περιόδευαν στα χωριά του ρουμλουκιώτικου κάμπου συναντιόταν με ρουγκάτσια άλλου χωριού, η κάθε παρέα ρουγκατσιάρηδων ζητούσε υποταγή και ταπείνωση της άλλης, να σκύψει δηλαδή και να περάσει κάτω από τα σπαθιά της. Αυτό το δεχότανε σπάνια ο αρχικαπετάνιος κάθε παρέας, οπότε οι δύο αρχηγοί κάθε ομάδας πολεμούσαν άγρια μεταξύ τους και μέχρι θανάτου για το ποια παρέα θα υποταχτεί στην άλλη. Υπάρχει μάλιστα μια τοποθεσία έξω από το χωριό Μικρό Αλάμπουρο (Κυδωνιά), που την λένε "ρουγκάτσι ή ρουγκάτσικο" γιατί εκεί σκοτώθηκαν σε μονομαχία δύο καπεταναίοι. Από τότε στα ρουγκάτσια άρχισαν να χρησιμοποιούν ξύλινα σπαθιά. Το έθιμο αυτό της υποταγής εξασθένησε με τον καιρό και το αντικατάστησε η συνήθεια όταν συναντιόνται χορευτές διαφορετικής ομάδας ρουγκάτσιων να ανταλλάσσουν μεταξύ τους κρόσσια από τις φούντες των φεσιών τους. Το νέο έθιμο ονομάστηκε "φιλικό"¹¹.

Ανήμερα των Φώτων η ομάδα των ρουγκατσιάρηδων ολοκλήρωνε την περιήγησή της και επέστρεφε στο χωριό της. Σύσσωμο το χωριό πήγαινε να τους προϋπαντήσει. Η υποδοχή από τους συγχωριανούς τους ήταν θριαμβευτική. Μερικές εκατοντάδες μέτρα μακριά από το πλήθος, οι φουστανελοφόροι έπαιρναν θέση για τον καθιερωμένο αγώνα δρόμου που έκαναν μεταξύ τους. Από την μεριά του πλήθους, που τους περίμενε, είχε υψωθεί ένα μαντήλι σε ένα κοντάρι. Ο ταχύτερος μεταξύ των φουστανελοφόρων κέρδιζε το υψωμένο κοντάρι και την εκτίμηση των συγχωριανών του. Την επόμενη μέρα τα ρουγκάτσια χόρευαν στο δικό τους χωριό, όπου τελείωνε η κουραστική τους περιοδεία¹².

11. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 248.

12. Βλ. Γ. Θ. Ντελιόπουλος, *Ελληνότοπος*, Αλεξάνδρεια 1996, σ. 49.

Ακόμη και σήμερα, το έθιμο των ρουγκάτσιων αναπαρίσταται από πολλούς πολιτιστικούς συλλόγους χωριών του ρουμλουκιώτικου κάμπου κατά τη διάρκεια του Δωδεκαημέρου.

Εικόνα 4: Ρουγκατσιάρηδες χορεύουν στην αυλή ενός σπιτιού, Επισκοπή 1954.

2.2.5. Η Γρουνοχαρά (26 - 27 Δεκεμβρίου)

Στις 26 με 27 Δεκεμβρίου οι Ρουμλουκιώτες είχαν τη συνήθεια να σφάζουν τους οικόσιτους χοίρους τους. Οι κάτοικοι του Ρουμλουκιού συνήθιζαν να εκτρέφουν ολόκληρα κοπάδια από χοίρους για διάφορους λόγους. Πρώτα από όλα, τα γουρούνια δε φορολογούνταν από τους Οθωμανούς κατακτητές. Επίσης, η διαμόρφωση του εδάφους του Ρουμλουκιού με την πλούσια σε ρίζες χλωρίδα και τους νερόλακκους βοηθούσε στην εκτροφή χοίρων. Οι χοίροι ήταν αναγκαίοι για την αγροτική οικονομία του Ρουμλουκιού αφού προσέφεραν το κρέας τους, το λίπος τους (λίγδα), που χρησιμοποιούνταν αντί του ακριβού και δυσεύρετου ελαιόλαδου και το δέρμα τους, που χρησίμευε για την κατασκευή υποδημάτων, τα γουρουνοτσάρουχα.

Η σφαγή των χοίρων στη μέση του χειμώνα και ιδιαίτερα στα τέλη του Δεκέμβρη παρατηρείται σε όλη σχεδόν την ελληνική ύπαιθρο και είναι απομεινάρι ειδωλολατρικής παράδοσης, της ρωμαϊκής Σατουρναλίας (17-25 Δεκέμβρη), κατά την οποία θυσίαζαν χοίρους προς τιμήν της θεάς Δήμητρας και του Κρόνου για να έχουν καλή σοδειά.

Στο Ρουμλούκι μετά την παρατεταμένη περίοδο νηστείας, η σφαγή των χοίρων προσέφερε μία καλή ευκαιρία στους κατοίκους όχι μόνο για κατανάλωση χοιρινού κρέατος αλλά και για τη διοργάνωση γλεντιού και για αυτό τον λόγο την ονόμαζαν "γ'ρουνοχαρά".

Σχεδόν κάθε ρουμλουκιώτικη οικογένεια στη διάρκεια του Δωδεκαημέρου έσφαζε ένα με δύο γουρούνια για τις ανάγκες της. Για το σφάξιμο των γουρουνιών χρειάζονταν δύο με τρεις άντρες με εμπειρία. Αφού έβγαζαν το χοίρο από το γουρουνοκούμασο, έπρεπε να τον ξαπλώσουν με την πλάτη του να ακουμπά στη γη. Μετά, δύο από αυτούς κάθονταν πάνω στο γουρούνι κρατώντας ο ένας τα μπροστινά και ο άλλος τα πισινά πόδια. Το ρουθούνι (σούκουλο) του γουρουνιού το έδεναν με ένα σχοινί για να μην στριγγλίζει. Αυτός που έσφαζε το γουρούνι σταύρωνε το λαιμό του τρεις φορές με το μαχαίρι και εύχονταν στους νοικοκύρηδες να είναι καλοφάγωτο¹³.

Εικόνα 5: Ρουμλουκιώτες που έχουν σφάζει χοίρο.

Μόλις έσφαζαν το γουρούνι η πιο ηλικιωμένη γυναίκα του σπιτιού έπαιρνε ένα φτυάρι με κάρβουνα και το θυμιάτιζε για να ευλογηθεί και να μην το πλησιάζουν οι καλικάντζαροι. Ο παππούς ταυτόχρονα τοποθετούσε κρυφά στην ουρά του γουρουνιού ένα αυγό και καμιά φορά κάστανα και φώναζε "το γ'ρούν γέν'σιν αυγό" με σκοπό να προκαλέσει έκπληξη στα παιδιά. Στη συνέχεια ο παππούς ή η γιαγιά έπαιρναν με το δάκτυλο αίμα από το λαιμό του χοίρου και έκαναν μία βούλα στο πρώτα μέτωπο των παιδιών και ύστερα στους μεγαλύτερους για να μην τους τσιμπούν κουνούπια το καλοκαίρι¹⁴.

---

13. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 253.

14. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 254.

Εικόνα 6: Τεμαχισμός και γδάρσιμο του χοίρου.

Έπειτα, έγδερναν προσεκτικά το δέρμα των γουρουνιών με το οποίο ύστερα από ειδική επεξεργασία έφτιαχναν υποδήματα για όλα τα μέλη της οικογένειας. Την φύσκη (φούσκα) του χοίρου την φούσκωναν και την πασπάλιζαν με στάχτη και έπειτα την έδιναν στα παιδιά ως μπάλα για τα παιχνίδια τους. Κατόπιν, τεμάχιζαν τα κρέατα του γουρουνιού και τα τοποθετούσαν σε κασέλες με αλάτι. Επίσης, ξεχώριζαν τις πλευρές, τα γλυκάδια, τον καβουρμά και το παστό και τα αποθήκευαν σε πήλινα δοχεία με λίπος (λίγδα). Τις τσιγαρίδες, δηλαδή τα κομμάτια λίπους που δεν έλειωναν τα αποθήκευαν και αυτά σε πήλινα δοχεία (κλείστρες), χωρίς όμως λίγδα. Τα έντερα του γουρουνιού τα χρησιμοποιούσαν για να φτιάξουν λουκάνικα και το κεφάλι του για να φτιάξουν τα περίφημα γ'ρουνοπατσία (πατσάς) για το μεσημεριανό πρωτοχρονιάτικο τραπέζι.

Κατά τη διάρκεια της γουρουνοχαράς το τσίπουρο και το κρασί έρρεε άφθονο και οι πιο καλλίφωνοι τραγουδούσαν παλιά ρουμλουκιώτικα τραγούδια. Πολλές φορές προσκαλούνταν οργανοπαίκτες και όλοι το έριχναν στο χορό. Οι γυναίκες τηγάνιζαν κρέας από το μπούτι ή τη πλάτη του γουρουνιού που είχαν σφάξει και το προσέφεραν στους παρευρισκόμενους. Οι πιο ηλικιωμένοι είχαν το συνήθειο να εξετάζουν τη σπλήνα και την καρδιά του χοίρου για να κάνουν προβλέψεις για το μέλλον και την τύχη της οικογένειας. Αυτό το έθιμο αποτελεί συνέχεια της πανάρχαιας ελληνικής συνήθειας να προβλέπουν το μέλλον εξετάζοντας τα σπλάχνα των ζώων που έσφαζαν για να προσφέρουν θυσίες¹⁵.

Οι πιο πλούσιοι Ρουμλουκιώτες λόγω θρησκευτικότητας, φιλανθρωπίας και αλληλεγγύης προς τους φτωχούς συγχωριανούς τους, τους έδιναν μέρος του

---

15. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 255-256.

γουρουνιού τους καθώς και λουκάνικα για να μη στερηθούν το χοιρινό κρέας στη διάρκεια των γιορτών.

Στη σημερινή εποχή αναβίωση του εθίμου της γουρουνοχαράς στο Ρουμλούκι γίνεται από τους πολιτιστικούς συλλόγους Αλεξάνδρειας, Λουτρού, Καμποχωρίου και Νησελίου.

Εικόνα 7: Αναβίωση του εθίμου της γουρουνοχαράς στο χωριό Λουτρός, 26 Δεκεμβρίου 1996.

2.3. Τα έθιμα της Πρωτοχρονιάς

Την παραμονή της Πρωτοχρονιάς, οι Ρουμλουκιώτισσες νοικοκυρές έφτιαχναν πίττες για το βραδινό τραπέζι. Μία από τις πίττες που έκαναν ήταν με λουκάνικα ή κρέας χοιρινό και πράσα και αποτελούσε τη βασιλόπιττα, μέσα στην οποία τοποθετούσαν ένα νόμισμα.

Το βράδυ της παραμονής μόλις βασίλευε ο ήλιος τα παιδιά έπαιρναν τις ξύλινες βέργες τους (ματσούκες) και τις υφασμάτινες σακούλες τους και γύριζαν τις γειτονιές του χωριού για να τραγουδήσουν τον Αη Βασίλη:

«Άγιος Βασίλης έρχιτι,
Γινάρης ξημιρώνει,
βαστάει κόλα κι χαρτί,
χαρτί κι καλαμάρι,
του καλαμάρι έγγραφι
κι του χαρτί μιλούσιν:
- Βασίλη μ' πόθιν έρχισι
και πόθιν κατιβαίνεις;
- Ιγώ απ' την μάνα μ' έρχουμι
κι στου σκουλειό πηγαίνου...»

Μόλις τέλειωναν το τραγούδι, η νοικοκυρά κάθε σπιτιού πρόσφερε στα παιδιά χαρούπια (ξυλοκέρατα), κάστανα και καρύδια. Με τον καιρό τα κολίντα του Άγιου Βασιλείου λησμονήθηκαν στο Ρουμλούκι και τα παιδιά περιορίστηκαν να τραγουδούν μόνο τα Σούρβα ανήμερα της Πρωτοχρονιάς.

Αργά το βράδυ κάθε οικογένεια του Ρουμλουκιού μαζεύονταν γύρω από τον σοφρά, όπου τοποθετούσαν το ταψί (νοχιό) με τη βασιλόπιττα. Μόλις άλλαζε ο χρόνος κάποιος από τους άντρες του σπιτιού έβγαινε στα μπρόστια και έριχνε τουφεκιάς για να υποδεχτεί τον καινούριο χρόνο. Στη συνέχεια, ο παππούς ως ο γηραιότερος της οικογένειας σταύρωνε με το μαχαίρι τρεις φορές τη βασιλόπιττα και την έκοβε σε κομμάτια. Το πρώτο κομμάτι ήταν του Αγίου Βασιλείου, το δεύτερο του Χριστού ή της Εκκλησίας, το τρίτο του σπιτιού, το τέταρτο των χωραφιών, το πέμπτο των ζώων και τα υπόλοιπα για κάθε μέλος της οικογένειας, από τα μεγαλύτερα σε ηλικία στα μικρότερα. Αν υπήρχε ξενιτεμένος έκοβαν και για αυτόν.

Όποιος τύχαινε το νόμισμα ήταν ο τυχερός της χρονιάς. Αν το τύχαινε ο ξενιτεμένος σήμαινε ότι θα επέστρεφε κατά τη διάρκεια της χρονιάς. Αν τύχαινε στο

σπίτι θα υπήρχε σε αυτό τυχερό, π.χ. γέννα ή γάμος για κάποιον του σπιτιού και τέλος αν τύχαινε το φλουρί στα χωράφια ή στα ζώα σήμαινε καλές παραγωγές και αύξηση των ζωντανών κατά το νέο έτος¹⁶.

Την Πρωτοχρονιά, μία από τις γυναίκες του σπιτιού πήγαινε πολύ νωρίς το πρωί με μία στάμνα στη βρύση ή το πηγάδι του χωριού για να φέρει το πρώτο νερό της χρονιάς, το αμίλητο νερό όπως το έλεγαν αφού καθ' όλη τη διάρκεια της πορείας της έπρεπε να είναι αμίλητη ώστε να τρέχει το βιός και το τυχερό στο σπιτικό σαν το νερό. Την ίδια ώρα ένας άντρας του σπιτιού καθάριζε το στάβλο από τις κοπριές και τις έριχνε στα κάρβουνα της φωτιάς της προηγούμενης νύχτας.

Το πρωί τα μικρά παιδιά έπαιρναν τις χλωρές ίσιες βέργες τους και πήγαιναν να τραγουδήσουν τα "Σούρβα", ένα είδος καλάντων για την αναγγελία της νέας χρονιάς και της γιορτής του Αγίου Βασιλείου. Η λέξη σούρβα χαρακτηρίζει τα κάλαντα της Πρωτοχρονιάς και σε άλλες περιοχές της Μακεδονίας, της Θράκης και της Θεσσαλίας. Η λέξη σούρβα κάποιοι μελετητές υποστηρίζουν ότι προέρχεται από τη σλαβική λέξη "σούροβ", που θα πει χλωρό, νέο, καινούριο. Το πιο πιθανό όμως θεωρείται ότι η προέλευση αυτής της λέξης είναι το δέντρο και οι καρποί της σουρβιάς (*Surbus Domestica*). Από αυτό το δέντρο κόβανε τις βέργες τους τα παιδιά σε άλλες περιοχές και κυρίως στη Θράκη και τις ονόμαζαν σουρβάκες.

Τα μικρά παιδιά χωρισμένα σε ολιγομελείς ομάδες επισκέπτονταν τα σπίτια του χωριού με τις χλωρές βέργες τους στα χέρια και φώναζαν:

«Σούρβα, σούρβα τ' Άη βασίλ'
κι του χρόν' τουν Άη βασίλ',
μια κουπάνα πίτυρα
κι του χρόν' καλύτερα.»

Τότε ο νοικοκύρης του σπιτιού καλωσόριζε τα παιδιά και η νοικοκυρά περνούσε στη βέργα τους ένα κομμάτι λουκάνικο ή παστό και τους εύχονταν καλή χρονιά και καλή πρόοδο στο σχολείο. Μόλις γέμιζε η βέργα τους με κρέατα επέστρεφαν στο σπίτι για να ετοιμαστούν για την εκκλησία.

Στη λειτουργία του Αγίου Βασιλείου και στη Δοξολογία για το νέο έτος παρευρίσκονταν όλοι οι κάτοικοι κάθε χωριού ακόμη και οι πενθούντες. Στο τέλος της λειτουργίας, όλοι μαζεύονταν στο νάρθηκα της εκκλησίας για να ευχηθούν ο ένας

---

16. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 256-257.

στον άλλο χρόνο πολλά και καλή χρονιά. Στη συνέχεια, στον ίδιο χώρο γίνονταν η αντικατάσταση της παλιάς εκκλησιαστικής επιτροπής από καινούρια.

Επιστρέφοντας στο σπίτι τους, οι Ρουμλουκιώτες είχαν το συνήθειο να περνούν όπως και τα Χριστούγεννα από τα σπίτια των τζιορμπατζήδων και να αφαιρούν από το φράκτη τους ένα ξυλαράκι, το οποίο έκαιγαν στο τζάκι για να πάρουν το "ουλούρμ", δηλαδή να έχουν τύχη και να πλουτίσουν στο νέο έτος. Επίσης, είχαν το έθιμο ο μεγαλύτερος σε ηλικία της οικογένειας να σπάζει στα μπρόστια του σπιτιού ένα ρόδι για να πολλαπλασιαστούν τα αγαθά του σπιτιού όπως οι σπόροι του ροδιού.

Σημαντικό θεωρούνταν το ποιος θα κάνει ποδαρικό στο σπίτι, δηλαδή ποιος θα είναι ο πρώτος επισκέπτης της χρονιάς. Συνήθως διάλεγαν κάποιο γουρλή, ένα μικρό παιδί ή αυτόν που τους έκανε ποδαρικό την προηγούμενη χρονιά όταν αυτή πήγε καλά. Μερικοί διάλεγαν τον τσομπάνη υπάλληλο τους για να γεννηθούν πολλά και υγιή αρνιά

Η νοικοκυρά υποδέχονταν το πρώτο επισκέπτη της χρονιάς στα μπρόστια, τον έβαζε να περάσει το κατώφλι με το δεξί και του έδινε λίγο αλάτι για να ρίξει στη φωτιά και να κάνει ευχές, όπως "να έχιτι καλή χρονιά, υγεία κι γιρουσύν', να έρθ'ν γαμπροί κι νύφες, κ.ά."¹⁷.

Το μεσημεριανό πρωτοχρονιάτικο γεύμα τους ήταν πατσάς (γρουνοπατσιά) ή και καμιά φορά βασιλόπιττα εάν δεν είχαν προλάβει να την κόψουν το προηγούμενο βράδυ.

Το βράδυ της Πρωτοχρονιάς επισκέπτονταν όσους είχαν ονομασία, δηλαδή γιόρταζαν την ονομαστική γιορτή τους.

---

17. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 261.

2.4. Τα έθιμα των Φώτων

Την παραμονή των Φώτων, σύμφωνα με την παράδοση του Ρουμλουκιού και της υπόλοιπης Ελλάδας ο κόσμος γλίτωνε από την παρουσία των ενοχλητικών καλικάντζαρων, που γυρνούσαν στα έγκατα της γης για τον υπόλοιπο χρόνο. Ο ιερέας από πολύ νωρίς τελούσε στην εκκλησία του χωριού τον Αγιασμό των υδάτων μέσα σε ένα χάλκινο δοχείο (μπακράτσα). Μία τουλάχιστον γυναίκα από κάθε σπίτι, αφού εκκλησιαζόταν έπαιρνε ένα δοχείο με νερό από την εκκλησία και με αυτό λούζονταν όλα τα μέλη της οικογένειας και έπιναν τρεις γουλιές, όντας νηστικοί για να πάρουν φώτιση και να έχουν υγεία το καινούριο έτος.

Ο ιερέας την ημέρα αυτή επισκέπτονταν όλα τα σπίτια του χωριού για να τα φωτίσει. Στο χέρι του κρατούσε την αγιαστούρα (κλώνο βασιλικού) και τον συνόδευε ο νεωκόρος (κλησιάτορας), ο οποίος κρατούσε ένα μικρό χάλκινο δοχείο με τον Αγιασμό. Ο ιερέας έρριχνε με τον Αγιασμό όλους τους χώρους κάθε σπιτιού, που επισκέπτονταν, καθώς και τους ανθρώπους που το κατοικούσαν ψάλλοντας ταυτόχρονα το "Εν Ιορδάνη Βαπτιζομένου σου Κύριε". Μόλις ο ιερέας τέλειωνε τον Αγιασμό, ο νοικοκύρης κάθε σπιτιού έριχνε στο χάλκινο δοχείο μερικά νομίσματα και του έδινε και ένα κομμάτι λουκάνικο ως πληρωμή¹⁸.

Το απόγευμα της ίδιας μέρας, τα μεγαλύτερα σε ηλικία παιδιά πήγαιναν στα "Καλημέρα", δηλαδή πήγαιναν να τραγουδήσουν τα κάλαντα των Φώτων στα σπίτια του χωριού τους. Μάλιστα, στη μέση τους φορούσαν διαφόρων μεγεθών κουδούνια και στα χέρια τους κρατούσαν ματσούκες. Σε παλαιότερες εποχές, πριν τη δεκαετία του 1920, συνήθιζαν να καλύπτουν το σώμα τους με προβιές ζώων (αρνιών) και να φορούν στο πρόσωπο τους αυτοσχέδιες προσωπίδες. Τα παιδιά μόλις τέλειωναν να τραγουδούν τα κάλαντα των Φώτων, φιλοδωρούνταν από τους νοικοκύρηδες με χρήματα και κομμάτια λουκάνικων και παστού¹⁹.

Την ημέρα των Θεοφανείων, οι Ρουμλουκιώτες πήγαιναν από πολύ νωρίς το πρωί στην εκκλησία. Ο αρχηγός κάθε οικογένειας κρατούσε στα χέρια του μία κανάτα για να πάρει Αγιασμό και μία από τις γυναίκες του σπιτιού έπαιρνε μαζί της στην εκκλησία ένα πιάτο, που περιείχε αλάτι και ένα φρούτο (πορτοκάλι ή ρόδι). Το πιάτο αυτό, τοποθετούνταν μπροστά στην Ωραία Πύλη για να το ευλογήσει ο ιερέας.

---

18. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 262-263.

19. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 263-265.

Μετά το πέρας της Θείας Λειτουργίας, το εκκλησίασμα σχημάτιζε πομπή για το μέρος που θα τελούσε ο ιερέας τον Αγιασμό των υδάτων. Συνήθως, ο Αγιασμός λάμβανε χώρα στον Αλιάκμονα ή σε μεγάλους νερόλακκους (μπουλντούκες), που υπήρχαν κοντά στους ρουμλουκιώτικους οικισμούς.

Σε μερικά ρουμλουκιώτικα χωριά πριν ξεκινήσει η πομπή γίνονταν πλειστηριασμός για το ποιος θα κρατήσει το λάβαρο με την απεικόνιση της βάπτισης του Χριστού. Θεωρούσαν ότι έφερνε τύχη σε όποιον είχε τη τιμή να το κρατήσει. Οι προσφορές συνήθως ήταν γεννήματα και λάδι και δινόταν προς ενίσχυση της εκκλησίας.

Η πομπή είχε ως επικεφαλείς τον ιερέα, τους ψάλτες και αυτόν που κρατούσε το λάβαρο. Μόλις έφταναν στο μέρος που θα τελούνταν ο Αγιασμός, ο ιερέας έριχνε τρεις φορές τον σταυρό στο νερό ψάλλοντας το "Εν Ιορδάνη βαπτιζομένου σου Κύριε". Στη συνέχεια, ενώ έλεγε ο ιερέας "το Πνεύμα εν είδη περιστεράς", κάποιος άφηνε ελεύθερα ένα ή δύο περιστέρια. Στο τέλος, αφού χαιρετούσαν όλοι το σταυρό, το ευαγγέλιο και την εικόνα της βαπτίσεως επέστρεφαν στα σπίτια τους παίρνοντας Αγιασμό.

Στο σπίτι ο πιο ηλικιωμένος της οικογένειας έραινε με αγιασμό όλους τους χώρους του σπιτιού μαζί με τα ζώα και τα μαντριά καθώς και τα χωράφια. Ακόμη τη μέρα αυτή, είχαν την παράδοση να θάβουν στα χωράφια τους και συγκεκριμένα στις τέσσερις άκρες του, τα υπολείμματα και τις στάχτες από τον "Καλικάντζαρο" (μεγάλο κούτσουρο που έκαιγαν κατά τη διάρκεια του Δωδεκαημέρου) γιατί πίστευαν ότι τα σπαρτά θα προστατεύονταν από το χαλάζι και τις αρρώστιες.

Στο μεσημεριανό φαγητό όλα τα μέλη της οικογένειας έτρωγαν ένα κομμάτι από το φρούτο που είχε ευλογήσει ο ιερέας το πρωί. Ενώ το αλάτι το ανακάτευαν με την τροφή των ζώων για να πάρουν και αυτά την ευλογία. Όσοι Αγιασμός περίσσευε φυλάγονταν σε ένα μπουκάλι και το έπινε ως γιατρικό, όποιος αρρώστιανε.

Σε παλιότερες εποχές μετά τον εκκλησιασμό της ημέρας των Φώτων, μερικοί μασκαρεύονταν, ντύνονταν καρναβάλια και επισκέπτονταν όλα τα σπίτια του χωριού διεξάγοντας έρανο για την εκκλησία. Μερικοί φορούσαν προβιές και μάσκες και έπαιρναν τη μορφή ζώων. Συνήθως, όμως, κάποιος άντρας ντύνονταν ως νύφη και αφού τον έβαζαν ανάποδα σε ένα γαϊδουράκι, τον περιέφεραν σε όλο το χωριό.

Ο μασκαρεμένος άντρας, παρίστανε τη νύφη που είχε χάσει την αγνότητα της πριν το γάμο. Για αυτό προσποιούνταν πως έκλαιγε καθώς οι άλλοι τη διαπόμπευαν περιγελώντας την και δημιουργούσαν κρότο με χάλκινα σκεύη. Σε κάθε σπίτι, η νύφη

προσκυνούσε τρεις φορές αργά τον νοικοκύρη και αυτός της έδινε ένα ποσό για την εκκλησία.

Το έθιμο αυτό με τον καιρό εξαφανίστηκε λόγω ότι η εκκλησία ήταν εναντίον του και γιατί οι περισσότεροι Ρουμλουκιώτες προτιμούσαν να ντύνονται καρναβάλια μόνο στις Αποκριές, όπως οι υπόλοιποι Έλληνες. Σε ορισμένα χωριά το έθιμο αυτό αντικαταστάθηκε με το να περιφέρουν μία ομάδα αγοριών τον ασημένιο σταυρό του Αγιασμού από σπίτι σε σπίτι και να συγκεντρώνουν χρήματα για την εκκλησία²⁰.

Εικόνα 8: Αναπαράσταση του εθίμου της "νύφης" την ημέρα των Φώτων, Νησί 1952.

---

20. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 266-267.

2.5. Όσιος Αντώνιος (17 Ιανουαρίου)

Στις 17 Ιανουαρίου, στο Ρουμλούκι εορτάζονταν η μνήμη του όσιου Αντώνιου, πολιούχου της Βέροιας. Ο Άγιος αυτός ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής στους Ρουμλουκιώτες. Ανήμερα της γιορτής του, πλήθος χωρικών από το Ρουμλούκι επισκέπτονταν το ναό του στη Βέροια, όπου φυλάγονταν η κάρα του για να την προσκυνήσουν.

Οι προσκυνητές συχνά έφεραν μαζί τους αρνιά για να τα προσφέρουν στο ναό, εκπληρώνοντας κάποιο τάμα τους. Επίσης, έφερναν αναθήματα όπως ασημένια ομοιώματα μελών του σώματος, με τα οποία θα ζητούσαν τη χάρη του Αγίου ώστε να γίνουν καλά οι ίδιοι ή οι συγγενείς τους. Μερικοί έδεναν άσπρα μαντήλια στη μουριά, που βρίσκονταν έξω από το ναό του Οσίου Αντωνίου, για να του ζητούσαν κάτι να τους εκπληρώσει. Ο Όσιος Αντώνιος θεωρούνταν θεραπευτής των ψυχικών νοσημάτων για αυτόν το λόγο όσοι έπασχαν από τέτοια νοσήματα, διέμεναν (πολλές φορές αλυσοδεμένοι) στα κελιά πλησίον του ναού για να θεραπευτούν.

Η επίσκεψη των Ρουμλουκιωτών στη Βέροια για τη γιορτή του πολιούχου της ήταν μία καλή ευκαιρία για αυτούς να προμηθευτούν διάφορα αγαθά από την πιο κοντινή πόλη για αυτούς. Συνήθως, αγόραζαν προϊόντα ρουχισμού, κοσμήματα, οικιακά σκεύη και γλυκίσματα από την εμποροπανήγυρη, που διοργανώνονταν εκείνη τη μέρα στη Βέροια. Τέλος, τους δίνονταν η ευκαιρία να φωτογραφηθούν από πλανόδιους φωτογράφους της Βέροιας και της Θεσσαλονίκης²¹.

Μια διασώζουσα παράδοση του Ρουμλουκιού αναφέρει ότι επτά ονόματα χωριών του ρουμλουκιώτικου κάμπου οφείλονται σε διάφορα θαυμαστά συμβάντα που συνέβησαν με το λείψανο του Αγίου.

Ο Όσιος Αντώνιος έζησε περίπου στα τέλη του 10^{ου} αιώνα και ασκήτεψε ζώντας σε μια σπηλιά κοντά στη πόλη της Βέροιας²². Την ημέρα που παρέδωσε το πνεύμα του στον Κύριο τα ορμητικά νερά του Αλιάκμονα παρέσυραν το λείψανο του στο Θερμαϊκό. Μετά από λίγες μέρες κάποιοι Θεσσαλονικείς ανακάλυψαν το σώμα του Αγίου άθικτο από τη φυσική φθορά οπότε και κατάλαβαν ότι ήταν Άγιος άνθρωπος. Τα νέα ότι βρέθηκε το λείψανο του Οσίου Αντωνίου διαδόθηκαν γρήγορα και

---

21. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 269.

22. Βλ. Ι. Δ. Μοσχόπουλος, *Η Καμπανία (Ρουμλούκι) στα Βυζαντινά Χρόνια*, εκδ. University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 139.

έφτασαν ως τη Βέροια. Τότε, οι Βεροιοίς έστειλαν απεσταλμένους στη Θεσσαλονίκη να φέρουν το λείψανο του συμπατριώτη τους στη γενέτειρα του.

Όταν έφτασαν στη Θεσσαλονίκη το αίτημα τους δεν έγινε δεκτό αφού οι Θεσσαλονικείς ήθελαν το ιερό σκηνώμα να μείνει στην πόλη τους. Για να αποτραπεί η αιματοχυσία, οι γηραιότεροι πρότειναν να τοποθετήσουν το λείψανο επάνω σε μια άμαξα, που θα την έσερναν δύο βόδια, και να την αφήσουν να κατευθυνθεί μόνη της προς το μέρος που ήθελε ο Άγιος να παραμείνει το λείψανο του.

Μόλις συνέβη αυτό τα βόδια, που έσερναν την άμαξα, με θαυματουργό τρόπο άρχισαν να διασχίζουν τον κάμπο του Ρουμλουκιού. Αφού διάβηκαν τον Αλιάκμονα, εισήλθαν στο χωριό Λουτρός, που ονομάστηκε έτσι επειδή οι κάτοικοι ένιψαν το λείψανο ή επειδή τα βόδια έκαναν μπάνιο στα νερά του χωριού. Από εκεί η άμαξα κατευθύνθηκε στο χωριό Ραψομανίκη, όπου οι κάτοικοι έραψαν το μανίκι από το ράσο του Αγίου²³. Στη συνέχεια η άμαξα τράβηξε προς το χωριό Ξεχασμένη. Υπάρχουν δύο εκδοχές για το πώς πήρε το όνομα του το χωριό αυτό. Κάποιοι λένε ότι η άμαξα το αγνόησε και δεν πέρασε από αυτό και κάποιοι άλλοι ότι τα ζώα ξεχάστηκαν στο μεσοχώρι του χωριού μετά το τάϊσμα και το πότισμα τους και έμειναν μέχρι το βασιλέμα του ήλιου.

Η άμαξα μετά πέρασε από το χωριό Σταυρός, που πήρε το όνομα του λόγω ότι τα ζώα το σταύρωσαν από άκρη σε άκρη, δηλαδή σχημάτισε η πορεία τους ένα σταυρό καθώς το διέσχιζαν. Έπειτα, τα ζώα κατευθύνθηκαν στο χωριό Κουλούρα, στο οποίο δεν εισήλθαν αλλά απλώς διέγραψαν ένα μεγάλο κύκλο γύρω του. Μετά την Κουλούρα, διάβηκαν γρήγορα το χωριό Διαβατός, που οφείλει το όνομα του σε αυτό το γεγονός. Από εκεί πήγαν στο χωριό Μέση, που ονομάστηκε έτσι γιατί τα ζώα σταμάτησαν να ξαποστάσουν στο μεσοχώρι του χωριού. Από τη Μέση και έπειτα, η άμαξα συνέχισε την πορεία της προς τη Βέροια χωρίς να σταματήσει πουθενά.

Μπαίνοντας η άμαξα στη πόλη της Βέροιας, η άμαξα σταμάτησε στο πατρικό σπίτι του Αγίου. Εκεί, η άμαξα χτύπησε σε μια μουριά, αυτήν στην οποία κρεμούσαν αργότερα τα μαντήλια. Με αυτόν τον τρόπο τα ζώα ελευθερώθηκαν από το ζυγό τους. Στο σημείο εκείνο χτίστηκε ο ναός του Όσιου Αντωνίου.

---

23. Βλ. Ι. Δ. Μοσχόπουλος, *ό.π.*, σ. 141.

Εικόνα 9: Η άφιξη του λειψάνου του Όσιου Αντωνίου στη Βέροια.

2.6. Αποκριές - Καθαρή Δευτέρα

Οι νέοι του Ρουμλουκιού κατά τη διάρκεια των Αποκριών, από την Τσικνοπέμπτη ως την Κυριακή της Τυρινής, είχαν ως έθιμο να ντύνονται κατά ομάδες μασκαράδες και να επισκέπτονται τα σπίτια του χωριού τους.

Ο νοικοκύρης κάθε σπιτιού, αφού τους υποδέχονταν και τους κερνούσε προσπαθούσε να τους αναγνωρίσει. Οι μασκαρεμένοι, συγχρόνως, πείραζαν τα μέλη της οικογένειας του κάνοντας τους πλάκες και αστεία. Στο τέλος της επίσκεψης και εφόσον δεν τους αναγνώριζαν, αφαιρούσαν τις αυτοσχέδιες μάσκες τους και εύχονταν στην οικογένεια υγεία και ευτυχία και ο νοικοκύρης τους ανταπέδιδε με κάποιο φιλοδώρημα.

Την Κυριακή της Τυρινής, μετά από το μεσημεριανό τραπέζι, οι Ρουμλουκιώτες συγκεντρώνονταν στο μεσοχώρι του χωριού τους, όπου τραγουδούσαν και χόρευαν με τη συνοδεία οργάνων. Όταν σκοτείνιαζε, συγκεντρώνονταν και πάλι στο μεσοχώρι ή σε κάθε γειτονιά (μαχαλά) ξεχωριστά του χωριού τους και άναβαν φωτιές με ξερά χόρτα και ξύλα για να διώξουν τους ψύλλους, όπως πίστευαν. Οι νεότεροι σε ηλικία πηδούσαν πάνω από τις φωτιές, φωνάζοντας: "Ψυλλ', ψύλλ' κι κούροι, μεσ' του Χότζα του βρακί", δηλαδή να φύγουν οι ψύλλοι και τα ζώφια από τους χριστιανούς και να πάνε στους άπιστους μουσουλμάνους²⁴. Βέβαια, οι κάτοικοι του Ρουμλουκιού επωφελούνταν να λένε τέτοια πράγματα για τους αλλόθρησκους μουσουλμάνους

---

24. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 275.

λόγω ότι εκείνη την εποχή οι Τούρκοι μπέηδες έλειπαν από την περιοχή αφού βρίσκονταν στα σπίτια τους στη Θεσσαλονίκη και τη Βέροια.

Αργά το απόγευμα της ίδιας μέρας, οι νεότεροι σε ηλικία επισκέπτονταν τους μεγαλύτερους για να συγχωρεθούν πριν τη νηστεία της Μεγάλης Σαρακοστής. Για παράδειγμα τα παιδιά επισκέπτονταν τους παππούδες τους και οι νύφες τα πεθερικά τους, τους κουνιάδους τους και τις συννυφάδες τους. Τα νιόπαντρα ζευγάρια έπρεπε να επισκεφτούν το σύνολο των συγχωριανών τους για να συγχωρεθούν.

Το τυπικό που ακολουθούνταν για τη συγχώρεση ήταν περίπου το ακόλουθο. Όλα τα μέλη της οικογένειας περνούσαν ένα - ένα μπροστά από τον παππού και τη γιαγιά, που κάθονταν δίπλα στο μπόυτζακο (τζάκι), τους έκαναν τρεις μετάνοιες και στη συνέχεια τους φιλούσαν το χέρι λέγοντας "σ' χώρι μ". Τότε, αυτοί απαντούσαν "κι θε σ' χουρέστουν" και τους φιλοδωρούσαν συνήθως με χρήματα²⁵. Η ίδια διαδικασία γίνονταν και με τους άλλους συγγενείς και το νουνό και τη νουνά καθενός.

Το βράδυ της Κυριακής της Τυρινής, όταν κάθονταν οι Ρουμλουκιώτες στο σοφρά να φάνε, λάμβανε χώρα το έθιμο του "χάσκα". Για το έθιμο αυτό έδεναν ένα καθαρισμένο σφιχτό αυγό (ή ένα κομμάτι χαλβά) στην άκρη μιας κλωστής, ενώ το άλλο άκρο το έδεναν στον πλάστη (ή στο αδράχι) ώστε να αιωρείται το αυγό. Τον πλάστη τον κρατούσε ο πιο ηλικιωμένος άντρας της οικογένειας, ο οποίος κουνούσε μπροστά από τα πρόσωπα των παιδιών, που συγκεντρώνονταν γύρω του, το δεμένο αυγό και αυτά με στόματα, που έχασκαν (ανοιχτά), προσπαθούσαν να το δαγκώσουν. Το έθιμα του "χάσκα" συναντιέται και σε άλλα μέρη της Μακεδονίας και της Θεσσαλίας, όμως στο Ρουμλούκι ήταν ιδιαίτερα αγαπητό και προσμενόμενο με περισσή ανυπομονησία αφού θεωρούνταν πολύ διασκεδαστικό για όσους συμμετείχαν και προκαλούσε πολλά γέλια σε όσους το παρακολουθούσαν.

Το πρωί της Καθαρής Δευτέρας οι νοικοκυρές ξυπνούσαν πολύ νωρίς για να κάνουν γενικό καθαρισμό του σπιτιού τους. Η Καθαρή Δευτέρα πήρε το όνομα της, άλλωστε, από την καθαριότητα που έκαναν οι νοικοκυρές τη μέρα αυτή για να προετοιμάσουν το έδαφος για τη νηστεία της Σαρακοστής. Όλη, όμως, τη Σαρακοστή οι γυναίκες του Ρουμλουκιού συνήθιζαν να κάνουν τις ανοιξιάτικες δουλειές του σπιτιού για να μπορούν να παρακολουθούν πιο ελεύθερα τις λειτουργίες της Μεγάλης Εβδομάδας.

---

25. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 276.

Έτσι, λοιπόν, το πρωί της Καθαρής Δευτέρας οι Ρουμλουκιώτισσες νοικοκυρές άδειαζαν το σπίτι από όλα τα αντικείμενα, το σκούπιζαν καλά και μάζευαν τα σκουπίδια και τα τοποθετούσαν στη μέση της αυλής. Αφού σκούπιζαν καλά και την αυλή, άναβαν φωτιά στο σωρό με τα σκουπίδια "για να καούν οι ψύλλ'". Το πρωινό αυτό, οι γυναίκες συνήθιζαν να μην πλένονταν με απλό νερό αλλά με το νερό από τα βρασμένα αυγά του εθίμου του χάσκα της προηγούμενης βραδιάς. Αυτό το έκαναν γιατί πίστευαν ότι οι επιδερμίδες τους θα έμειναν άσπρες όπως του ασπράδι του αυγού και δε θα μαύριζαν στη διάρκεια του καλοκαιριού²⁶.

Καθ' όλη τη διάρκεια της Καθαρής Δευτέρας όλοι τηρούσαν αυστηρή νηστεία. Την ημέρα αυτή, όπως και όλη συνήθως την πρώτη εβδομάδα της Σαρακοστής όλοι οι Ρουμλουκιώτες νήστευαν από λάδι και το κύριο φαγητό τους ήταν λάχανα, χαλβάς, ψωμί και ελιές με τουρσί. Πολλοί δε, απείχαν από το φαγητό μέχρι τη δύση του ηλίου την Καθαρή Δευτέρα, καλώντας τη νηστεία αυτή "ενάτη". Ακόμη, δεν έδιναν ούτε στα παιδιά τους να φάνε κάτι όλη τη μέρα αυτή. Όταν, μάλιστα, τα παιδιά ζητούσαν επίμονα φαγητό οι γονείς τους, τους έλεγαν ότι θα τους δώσουν μόνο εάν έφερναν αυγά από "αηδονίτ'κια φωλιά". Ήταν, βέβαια, αδύνατο τα παιδιά να βρύνε τέτοια εποχή αυγά αηδονιού, όμως ξεχνιόνταν ψάχνοντας αυγά στους βάτους (βατσινιές) και επέστρεφαν αργά στο σπίτι, οπότε είχε ήδη περάσει η μέρα και μπορούσαν πλέον οι γονείς τους να τους δώσουν κάτι να φάνε.

Το πρωινό της Καθαρής Δευτέρας, οι Ρουμλουκιώτες μαζεύονταν στο μεσοχώρι του χωριού τους και αρκετοί από αυτούς μασκαρεύονταν και διακωμωδούσαν σκηνές του κοινωνικού τους βίου. Τα αγαπημένα τους θέματα ήταν ο γέρος και η γριά, ο παπάς και η παπαδιά, η αναπαράσταση του γάμου, η νύφη που είχε χάσει την παρθενιά της πριν το γάμο, κ.ά. Συχνά, στις συγκεντρώσεις αυτές καλούσαν οργανοπαίκτες και διοργάνωναν γλέντι με χορούς και τραγούδια²⁷.

Το έθιμο να περιφέρουν πάνω σε ένα γαϊδουράκι έναν άντρα μασκαρεμένο σε νύφη, που είχε χάσει την αγνότητα της πριν το γάμο, για να μαζέψουν χρήματα για την εκκλησία με τον καιρό μεταφέρθηκε στην ημέρα της Καθαρής Δευτέρας από την ημέρα των Θεοφανείων.

Ένα άλλο περίεργο και αρκετά βάρβαρο για τα σημερινά δεδομένα ρουμλουκιώτικο έθιμο της ημέρας αυτής ήταν η διοργάνωση μίας τελετής, στην οποία κολυμπούσαν, βουτούσαν τα σκυλιά σε μεγάλους νερόλακκους για να μη

---

26. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 278.

27. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 278-279.

παθαίνουν λύσσα. Αυτό το έθιμο φαίνεται ότι έχει τις ρίζες του σε μία αρχαία μακεδονική παράδοση, κατά την οποία θυσίαζαν ένα σκύλο για τον καθαρισμό του στρατού²⁸.

Εικόνα 10: Αποκριές Σχοινιά, 1955.

Εικόνα 11: Καρναβαλιστές από το Λιανοβέργι.

Εικόνα 12: Ρουμλουκιώτες μασκαρεμένοι σε γυναίκες.

---

28. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 281-282.

2.7. 25^η Μαρτίου

Στο Ρουμλούκι η 25^η Μαρτίου θεωρούνταν μεγάλη εθνική και θρησκευτική γιορτή, κατά την οποία τελούνταν αργία από κάθε εργασία, λόγω της μεγάλης σημασίας της μέρας αυτής για τον Ορθόδοξο κόσμο και τον Ελληνισμό.

Το πρωινό της 25^{ης} Μαρτίου απαραίτητως οι Ρουμλουκιώτες εκκλησιάζονταν. Μετά το πέρας της Θείας Λειτουργίας, ακόμη και κατά τη διάρκεια της τούρκικης κατοχής, ο δάσκαλος εκφωνούσε λόγο που τόνιζε τη διττή σημασία της ημέρας για τους Ορθόδοξους Έλληνες. Αφού, τη μέρα αυτή γιορτάζονταν η σύλληψη του Χριστού καθώς και η κήρυξη της επανάστασης του 1821 και η δημιουργία ελεύθερου ελληνικού κράτους, της Παλαιάς Ελλάδος όπως το αποκαλούσαν οι υπόδουλοι Ρουμλουκιώτες²⁹.

Στη συνέχεια, ο ιερέας τελούσε επιμνημόσυνη δέηση για τους νεκρούς αγωνιστές του 1821. Έπειτα, οι μαθητές τραγουδούσαν τον Εθνικό Ύμνο, δημοτικά τραγούδια, που αναφέρονταν στους ήρωες της Ελληνικής Επανάστασης και τραγούδια νεότερης συνθέσεως όπως:

«Ω λυγερόν και κοπτερόν σπαθί μου
και συ τουφέκι, φλογερό πουλί μου,
εσείς τον Τούρκο σφάξατε,
τον τύραννο σπαράξατε,
να ζήσει το σπαθί μου,
ν' αναστηθεί η πατρίς μου.»³⁰

Οι μαθητές είχαν τη σχετική ελευθερία να τραγουδούν πατριωτικά τραγούδια λόγω της ελάχιστης παρουσίας τούρκικου στρατού και αστυνομίας στο Ρουμλούκι. Μετά την απελευθέρωση, στις εκδηλώσεις για την 25^η Μαρτίου συμπεριλαμβάνονταν και η παρουσίαση σχετικών θεατρικών έργων.

Το μεσημέρι, οι Ρουμλουκιώτες έτρωγαν το καθιερωμένο για αυτούς φαγητό της ημέρας ταβά (ταψί) στον φούρνο με γριβάδια και κρεμμύδια. Το ίδιο φαγητό έτρωγαν την Κυριακή της Ορθοδοξίας και την Κυριακή των Βαΐων.

---

29. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 293.

30. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 294.

Εικόνα 13: Τσολιαδάκια στην Επισκοπή για τον εορτασμό της 25^{ης} Μαρτίου.

Εικόνα 14: Φούρνισμα ταβά με γριβάδια, Σχοινιάς 1964.

2.8. Πασχαλινά έθιμα

Η περιγραφή των εθίμων του Πάσχα θα ξεκινήσει από το Σάββατο του Λαζάρου και θα καταλήξει στη Δευτέρα του Αγίου Πνεύματος.

Το Σάββατο του Λαζάρου τα κορίτσια ντυμένα με τις καλές φορεσιές τους (άσπρους σαγιάδες) και στολισμένα με λουλούδια στο κεφάλι τους πήγαιναν από σπίτι σε σπίτι και τραγουδούσαν το τραγούδι του Λαζάρου. Οι νοικοκυρές της κερνούσαν νηστίσιμα γλυκά και έδιναν αυγά και χρήματα σε ένα κοριτσάκι, που της ακολουθούσε με ένα καλάθι για να μαζεύει τις προσφορές. Τα κορίτσια που θα ντύνονταν Λαζαρίνες μαζεύονταν από την προηγούμενη μέρα στο σπίτι της μεγαλύτερης από αυτές για να ετοιμαστούν όλες μαζί. Το έθιμο των Λαζαρίνων θα αναλυθεί διεξοδικότερα στο επόμενο κεφάλαιο της πτυχιακής αυτής εργασίας.

Την Κυριακή των Βαΐων όλοι οι Ρουμλουκιώτες εκκλησιάζονταν και στο τέλος της Θείας Λειτουργίας έπαιρναν από τον ιερέα κλώνους δάφνης. Στη περίπτωση που ο κλώνος της δάφνης τους είχε πολλά άνθη πίστευαν ότι θα έχουν τη χρονιά αυτή πολλά κλωσόπουλα³¹. Η δάφνη τοποθετούνταν στο εικονοστάσι για όλο τον υπόλοιπο χρόνο. Το μεσημέρι της μέρας αυτής έτρωγαν ένα από τα πιο αγαπημένα και γνωστά φαγητά του Ρουμλουκιού, δηλαδή ταβά με γριβάδια και κρεμμύδια στο φούρνο.

Τη Μεγάλη Τετάρτη, την ονομαζόμενη και "Κόκκινη Τετάρτη", οι ρουμλουκιώτισσες νοικοκυρές έβαφαν τα τρία "αυγά της Παναγίας" και τα τοποθετούσαν για όλο τον υπόλοιπο χρόνο μέχρι την επόμενη Μεγάλη Τετάρτη στο εικονοστάσι. Με ένα από αυτά τα αυγά κάθε μητέρα σταύρωνε τα μάγουλα των

31. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 303.

μικρών παιδιών της, ευχόμενη ταυτόχρονα να έχουν υγεία, καλοσύνη και ευτυχία για όλο το χρόνο. Το απόγευμα της Μεγάλης Τετάρτης οι γυναίκες συμμετείχαν στο μυστήριο του Μεγάλου Ευχελαίου, το οποίο τελούνταν στην εκκλησία και από εκεί έπαιρναν λίγο από τα αγιασμένο λάδι, με το οποίο σταύρωναν το μέτωπο και την παλάμη όλων των μελών της οικογένειας τους για να έχουν υγεία³².

Τη Μεγάλη Πέμπτη, που κατά πολλούς είναι αυτή που ονομάζεται "Κόκκινη Πέμπτη", κρεμούσαν έξω από τα σπίτια τους ένα κόκκινο πανί, ίσως ως ανάμνηση του Εβραϊκού Πάσχα. Το πρωί της μέρας αυτής, αρκετοί μεταλάμβαναν τα άχραντα μυστήρια στην εκκλησία του χωριού τους. Όσοι δεν μεταλάμβαναν τη Μεγάλη Πέμπτη, το έπρατταν το πρωί του Μεγάλου Σαββάτου ή το βράδυ της Αναστάσεως, μετά τη λήξη της Αναστάσιμης Λειτουργίας. Πάντως, απαραιτήτως, όλοι μεταλάμβαναν μετά τη μακρά νηστεία της Μεγάλης Σαρακοστής.

Τη Μεγάλη Πέμπτη, οι νοικοκυρές συνήθιζαν να κάνουν τις σαρακοστιανές πίτες, που ήταν συνήθως τσουκνιδόπιτες και σουσαμόπιτες. Τη μέρα αυτή δεν έπλεναν ασπρόρουχα, διότι πενθούσε η Παναγία και αν το έπρατταν φοβόνταν ότι θα ρίξει χαλάζι και θα καταστρέψει τα σπαρτά. Επίσης, το πρωί άφηναν ελεύθερα για βοσκή στα καλύτερα και πιο πλούσια βοσκοτόπια τα "ζευκτούρικα" ζώα, δηλαδή τα ζευγάρια βοδιών που χρησιμοποιούνταν στο όργωμα. Αυτά έβοσκαν ανενόχλητα μέχρι της 15 Αυγούστου για να δυναμώσουν³³.

Το βραδινό δείπνο της Μεγάλης Πέμπτης λάμβανε χώρα γύρω από το χαμηλό τραπέζι (σοφρά), όπου όλοι ήταν καθισμένοι σταυροπόδι. Επάνω στη μεσάλα (είδος τραπεζομάντηλου), υπήρχαν τρία πιάτα. Το ένα είχε κρασί, τα άλλο ζάχαρη και το τελευταίο τόσες φέτες ψωμί όσες και τα μέλη της οικογένειας. Ο καθένας έτρωγε μόνο τη φέτα του ψωμιού του βουτώντας τη στο πιάτο με το κρασί.

Αργά το απόγευμα της Μεγάλης Πέμπτης, όλοι πήγαιναν στην εκκλησία εκτός από τους πενθούντες και τους αρρώστους, παρακολουθούσαν τη Λειτουργία και χαιρετούσαν τον Εσταυρωμένο. Αρκετές γυναίκες ξενυχτούσαν μέχρι το πρωί τον Εσταυρωμένο, σα να επρόκειτο για πραγματικό πεθαμένο. Τον θρηνούσαν και του έκαναν παρέα. Μεταξύ τους μοιράζονταν λουκούμια, στραγάλια, κονιάκ, κρασί και πρόσφορο για την παρηγοριά. Επίσης, κάλυπταν την εικόνα της Παναγίας με ένα μαύρο υφαντό μέχρι την Ανάσταση, γιατί πενθούσε το γιό της.

---

32. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 304.

33. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 305.

Μερικές γυναίκες, συνήθως μετά από τάματα, προσέφεραν στον Εσταυρωμένο πετσέτες, προσόψια, σεντόνια, υφάσματα, μαξιλαροθήκες κ.ά. Όλα αυτά μαζί με ζώα, που προσέφεραν κάποιοι στο Ναό, έβγαιναν από την εκκλησιαστική επιτροπή σε επιτόπια δημοπρασία την Κυριακή του Πάσχα μετά τη Θεία Λειτουργία³⁴.

Προς τα ξημερώματα της Μεγάλης Παρασκευής οι ανύπαντρες κοπέλες στόλιζαν τον επιτάφιο με λουλούδια, που οι ίδιες συγκέντρωναν από τα σπίτια του χωριού και επικαλούνταν τη βοήθεια του νεκρού Ιησού για να καλοπαντρευτούν.

Τη Μεγάλη Παρασκευή, οι Ρουμλουκιώτες επισκέπτονταν τουλάχιστον τρεις διαφορετικούς επιτάφιους για να έχουν υγεία. Τα μικρά παιδιά περνούσαν τρεις φορές κάτω από τον επιτάφιο κατά μήκος και κατά πλάτος του, σχηματίζοντας σταυρό για να έχουν καλή τύχη και υγεία. Το άνθος που τους έδινε ο ιερέας από τον Επιτάφιο μετά τη Λειτουργία, το πρωί της Μεγάλης Παρασκευής, το τοποθετούσαν στο εικονοστάσι για όλο το υπόλοιπο χρόνο και το χρησιμοποιούσαν καίγοντας το για το ξεμάτιασμα.

Τη μέρα αυτή επισκέπτονταν και περιποιούνταν τους τάφους των προσφιλών τους προσώπων. Άλλωστε, η Μεγάλη Παρασκευή θεωρείται η μέρα των νεκρών αφού ο Ιησούς κατέβηκε στον Άδη. Μεγάλη και ασυγχώρητη αμαρτία θεωρούνταν τη μέρα αυτή να χρησιμοποιήσουν ψαλίδι, να καρφώσουν κάτι, να σκουπίσουν το σπίτι και να μαγειρέψουν. Έτρωγαν τα μπουράνια, φαγητό που γίνονταν με τσουκνίδες και σουσαμόπιτα, που είχαν μαγειρευτεί την προηγούμενη μέρα³⁵.

Κάθε νουνός επισκέπτονταν το σπίτι του βαφτισμιού του τη Μεγάλη Παρασκευή για να του δώσει τη λαμπάδα της Ανάστασης και κάποιο χρηματικό φιλοδώρημα. Αυτό γίνονταν μέχρι ο βαφτισμιός να παντρευτεί. Όταν το βαφτισίμι έκλεινε τα τρία χρόνια ο νουνός του, του έκανε δώρο μία ολόκληρη φορεσιά, το "έντυνε" όπως έλεγαν. Οι γονείς του παιδιού τότε προσέφεραν στο νουνό του ένα αρνί, το οποίο στο επάνω μέρος του κεφαλιού του ήταν βαμμένο με κόκκινη μπογιά και στολισμένο με λουλούδια.

Το βράδυ της Μεγάλης Παρασκευής όλοι πήγαιναν στην ακολουθία του Επιταφίου θρήνου και ακολουθούσαν τη περιφορά του Επιταφίου, κρατώντας αναμμένα κεριά και παλιότερα φανάρια. Τον Επιτάφιο τον μετέφεραν ανύπαντρα παλικάρια, που ήλπιζαν στη βοήθεια του Θεού για να έχουν καλή τύχη και να πάρουν καλές γυναίκες για συζύγους τους.

---

34. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 313.

35. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 313-314.

Το πρωί του Μεγάλου Σαββάτου οι άντρες έσφαζαν το αρνί και οι νοικοκυρές έβαφαν τα αυγά για το Πάσχα. Το απόγευμα της ίδιας μέρας φούρνιζαν το πασχαλινό αρνί, το οποίο παρέμενε στο φούρνο και σιγοψήνονταν μέχρι το πρωί της Κυριακής. Μέσα σε ένα παραδοσιακό φούρνο έψηναν τα αρνιά τους 4 με 5 οικογένειες ανάλογα το μέγεθος του φούρνου. Το αρνί μαζί με ρύζι, φρέσκα κρεμμυδάκια, συκωτάκια και σταφίδες τοποθετούνταν σε μεγάλο βαθύ ταψί. Το ταψί το κάλυπταν με τη τσίπα του αρνιού (σκέπη του στομαχιού) και από πάνω έβαζαν δύο κεραμίδες, που τις κάλυπταν με ένα ανοιγμένο φύλλο ζυμαριού για να προφυλαχτεί το αρνί από τη δυνατή πυρά και να σιγοψηθεί. Πρώτα, έκαιγαν καλά το φούρνο χρησιμοποιώντας ξερά ξύλα και κλιματσίδες (κλιματόβεργες) για να δώσουν ιδιαίτερη μυρωδιά στο αρνί. Στη συνέχεια, τοποθετούσαν ένα ένα τα ταψιά μέσα στο φούρνο και έκλειναν την είσοδο του φούρνου με κλείστρα (φορητή λαμαρίνα). Έπειτα, άρχιζαν να σφραγίζουν την είσοδο του φούρνου, χτίζοντας την με τούβλα και με χώμα ώστε να μη μπαίνει από πουθενά αέρας μέσα στο φούρνο γιατί αλλιώς τα αρνιά θα καίγονταν. Το αρνί που έτρωγαν το Πάσχα οι Ρουμλουκιώτες το ονόμαζαν "κλειστό"³⁶. Το ψήσιμο του αρνιού στη σούβλα ήταν συνήθεια παντελώς άγνωστη για τους Ρουμλουκιώτες. Ακόμα και σήμερα στο Ρουμλούκι το αρνί του Πάσχα γίνεται κλειστό στο παραδοσιακό φούρνο.

Το βράδυ του Μεγάλου Σαββάτου πήγαιναν όλοι στην εκκλησία, ακόμα και οι πενθούντες. Πριν βγει ο ιερέας στην Ωραία Πύλη για να ψάλλει το "δεύτε λάβετε φως", έσβηναν όλα τα φώτα μέσα στην εκκλησία και οι ανύπαντροι νέοι έσπευδαν να πάρουν φως. Συναγωνίζονταν μεταξύ τους για το ποιος θα το πάρει πρώτος γιατί πίστευαν ότι θα είχαν ευλογία και τύχη.

Η αναγγελία της Ανάστασης του θεανθρώπου γίνονταν δεκτή με πυροβολισμούς και κρότους. Μάλιστα πριν το 1912, οι ραγιάδες Ρουμλουκιώτες έπρεπε να πάρουν άδεια για να ρίξουν τουφεκιές την Ανάσταση από το πιο κοντινό καρακόλι (τμήμα τούρκικης χωροφυλακής). Όλοι οι Ρουμλουκιώτες είχαν μαζί τους στην εκκλησία ένα αυγό, που το κουβαλούσαν στη τσέπη τους (μπουζνάρα), για να τσουγκρίσουν μεταξύ τους μετά την Ανάσταση. Οι πιο ηλικιωμένοι Ρουμλουκιώτες παρακολουθούσαν όλη την Αναστάσιμη Θεία Λειτουργία, η οποία ήταν από τις πιο αγαπητές στο Ρουμλούκι.

Όταν επέστρεφαν στο σπίτι από την εκκλησία έτρωγαν τη καθιερωμένη μαγειρίτσα, καθώς και τα συκώτια του αρνιού τηγανητά και το κεφάλι του αρνιού.

---

36. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 315.

Με το φως της Ανάστασης άναβαν το καντήλι του σπιτιού και σχημάτιζαν το σημείο του σταυρού στην εξώπορτα.

Εικόνα 15: Αποσφράγισμα του φούρνου με τα αρνιά στο Καψοχώρι, Πάσχα 2000.

Την Κυριακή του Πάσχα, το πρωί τα παιδιά επισκέπτονταν το νουνό και τους παππούδες τους για να τους δώσουν την Πασχαλιά, η οποία είναι ένα είδος τσουρεκιού ψημένο σε ταψί (νιβάτες) συνήθως τη Μεγάλη Τετάρτη ή Πέμπτη, στην ζύμη του οποίου βάζουν λίγη ζάχαρη και διάφορα αρωματικά μπαχαρικά και από πάνω το αλείφουν με κρόκο αυγού και το στολίζουν με κεντίδια. Την Πασχαλιά την τύλιγαν σε μία άσπρη καλά σιδερωμένη μεσάλα (τραπεζομάντιλο), βάζοντας μαζί και λίγα κόκκινα αυγά. Τα παιδιά την παρέδιδαν κάνοντας τρεις μετάνοιες και φιλώντας το χέρι του νουνού ή των παππούδων τους³⁷.

Το μεσημέρι, οι ρουμλουκιώτικες οικογένειες έβγαζαν τα αρνιά από το φούρνο και τα έτρωγαν σε γιορτινή ατμόσφαιρα. Στη συνέχεια, συγκεντρώνονταν όλοι μαζί στο μεσοχώρι του χωριού τους και χόρευαν με τη συνοδεία οργάνων ή τραγουδώντας μόνοι τους παραδοσιακά άσματα. Στη συγκέντρωση αυτή, όλοι φορούσαν τις επίσημες φορεσιές τους και ήταν ιδιαίτερα ευδιάθετοι. Επί τουρκοκρατίας, οι Τούρκοι και Τουρκαλβανοί μπέηδες προσκαλούνταν στα σπίτια των χριστιανών για να κεραστούν για την ημέρα του Πάσχα³⁸.

Στις 23^η Απριλίου, στη γιορτή του Αγίου Γεωργίου, οι Ρουμλουκιώτες επισκέπτονταν το εκκλησάκι του Αγίου Γεωργίου στο Γιδά. Μεγάλο πανηγύρι και γλέντι στήνονταν στο προαύλιο χώρο. Την ημέρα αυτή γίνονταν προσφορές αρνιών

37. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 316.

38. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 317.

προς το Ναό, που με το τέλος της Θείας Λειτουργίας δημοπρατούνταν από την εκκλησιαστική επιτροπή προς τους προσκυνητές.

Στο Ρουμλούκι υπήρχε η παράδοση για εφτά Πέμπτες μετά τη Μεγάλη Πέμπτη να κάνουν πίττες, όπως έκαναν την ημέρα της Μεγάλης Πέμπτης. Όλο αυτό το διάστημα απέφευγαν να κόβουν κληματοφύλλα διότι πίστευαν ότι κάτω από αυτά αναπαύονταν οι ψυχές των πεθαμένων. Επίσης, δε χαιρετιόνταν με το συνηθισμένο τρόπο, αλλά με το "Χριστός Ανέστη" και ως απάντηση έπαιρναν "Αληθώς Ανέστη".

Την Πεντηκοστή θεωρούνταν μεγάλη αμαρτία να εργαστεί κάποιος. Την ημέρα αυτή, οι Ρουμλουκιώτες πίστευαν ότι γιατρεύονταν ασθένειες του κεφαλιού, ημικρανίες και πονοκέφαλοι. Στη Θεία λειτουργία του Αγίου Πνεύματος υπήρχε το έθιμο να γονατίζουν για να μπούνε οι ψυχές στον Άδη, γιατί κατά την παράδοση τριγυρνούσαν από την Κυριακή του Πάσχα μέχρι την Πεντηκοστή στον επάνω κόσμο.

Τη Δευτέρα του Αγίου Πνεύματος, στο προαύλιο της εκκλησίας του Αγίου Δημητρίου του χωριού Καρυά οργανώνονταν αγώνες πάλης, όπου οι παλαιστές (πεχλιβάνηδες), αλειμμένοι με λάδι διαγωνίζονταν στο πανάρχαιο αυτό ελληνικό άθλημα και ο νικητής έπαιρνε ως έπαθλο ένα ζωντανό κριάρι, προσφορά του ναού³⁹.

Με τη λειτουργία της φώτισης του Αγίου Πνεύματος τέλειωναν οι γιορτές του Πάσχα.

---

39. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 332.

2.9. Αγία Κυριακή (7 Ιουλίου)

Εικόνα 16: Αγία Κυριακή Λουτρού.

Έξω από το χωριό Λουτρός, δίπλα στις όχθες του Αλιάκμονα, βρίσκεται το μοναστήρι της Αγίας Κυριακής. Είναι κτισμένο σε μια συστάδα πανύψηλων δέντρων, απομεινάρι του πυκνού δάσους που κάλυπτε την περιοχή μέχρι τις αρχές του προηγούμενου αιώνα. Εδώ, κατέφυγε και μόνασε, σύμφωνα με την παράδοση, η Αγία Κυριακή.

Η Αγία Κυριακή ήταν η αδελφή του Αγίου Διονυσίου του Ολύμπου. Ξεκίνησε από τα Παλατίτσια, πέρασε τον Αλιάκμονα και έφθασε στο μέρος που βρίσκεται σήμερα το μοναστήρι. Οι γεροντότεροι από τους κατοίκους των χωριών πέρα από τον Αλιάκμονα λένε πως διατηρούνται μέχρι σήμερα τα σημάδια από τα πατήματα της Αγίας και ότι από τότε δε φυτρώνει χόρτο στη διαδρομή, που ακολούθησε για να φτάσει ως εδώ. Η Αγία έζησε εδώ μέχρι το θάνατό της και σε αυτό το μέρος βρέθηκε αργότερα μέσα σε μια κουφάλα δέντρου η εικόνα της, η οποία σώζεται μέχρι και σήμερα.

Η παράδοση λέει ότι τα τρία γειτονικά χωριά, Λουτρός, Κεφαλοχώρι (Ποζαρίτες) και Παλιός Πρόδρομος μάλωναν και διεκδικούσαν την εικόνα. Τελικά την πήρε το Κεφαλοχώρι, αλλά όπως λέγεται, η εικόνα ξαναγύρισε πίσω μόνη της στην παλιά της θέση. Τότε, χτίστηκε στο σημείο εκείνο ένα προσκυνητάρι στη Χάρη της.

Στις 7 Ιουλίου, στη γιορτή της Αγίας Κυριακής, στο περιβάλλοντα χώρο της σημερινής μονής προσκυνητές διοργάνωναν μεγάλο γλέντι με νταούλια και ζουρνάδες. Απαραίτητη ήταν και η παρουσία πραματευτάδων (μπαϊάδες) από τη Βέροια και τη Θεσσαλονίκη καθώς και πλανόδιων φωτογράφων. Ακόμη, διοργανώνονταν και οι περίφημοι ιππικοί αγώνες στους οποίους λάμβαναν μέρος νέοι

Ρουμλουκιώτες με τα καλύτερά τους άλογα και αγωνίζονταν στον ελεύθερο καλπασμό και στο "ραβάνι", καλπασμός με μικρά και γρήγορα βήματα. Μέχρι το 1912, διοργανώνονταν και αγώνες πάλης, στους οποίους συμμετείχαν και μουσουλμάνοι παλαιστές (πεχλιβάνηδες), όπως επίσης και διαγωνισμός ρίψης πέτρας⁴⁰.

Το γεγονός ότι το παρεκκλήσι αυτό έγινε τόπος συγκέντρωσης των πιστών από όλα τα γύρω χωριά, χάρη στις θαυματουργές ιδιότητες, που απέδιδαν οι χριστιανοί στην εικόνα, ενόχλησε κάποτε τον Τούρκο αγά της περιοχής, ο οποίος θέλησε να εξαφανίσει την εικόνα. Ανέθεσε, μάλιστα, σε κάποιον να κλέψει το "ξύλο", δηλαδή την εικόνα. Όταν όμως αυτός την πήρε, δεν μπορούσε να απομακρυνθεί από την περιοχή γιατί η κλεμμένη εικόνα τον έκανε να χάνει το δρόμο του μέσα στο δάσος. Έτσι αναγκάστηκε να επιστρέψει την εικόνα από το μέρος, που την άρπαξε.

Μετά την Τουρκοκρατία το παρεκκλήσι, που βρίσκονταν η εικόνα της Αγίας Κυριακής, ήταν τσιφλίκι κάποιου Λόγγου, ο οποίος δώρισε 100 στρέμματα στο παρεκκλήσι, όπου χτίστηκε το 1914 ένας μικρός ξύλινος ναός και το 1922 προστέθηκε ο νάρθηκας του. Το 1923 έχτισε το κελί της η μοναχή Κασσιανή και σταδιακά οικοδομήθηκαν διάφορα παραρτήματα και ξενώνες για τους προσκυνητές. Στα χρόνια της γερμανικής κατοχής ο χώρος χρησιμοποιήθηκε σαν αρχηγείο ανταρτών. Μοναστήρι γυναικών έγινε το 1953 και ορίστηκε η εκκλησιαστική επιτροπή της μονής αυτής να απαρτίζεται μόνο από κατοίκους του χωριού Λουτρός.

Το μοναστήρι της Αγίας Κυριακής είναι δεμένο στη μνήμη όλων των χριστιανών κατοίκων των χωριών του κάμπου και των πόλεων του νομού Ημαθίας για το ονομαστό πανηγύρι του, που λαμβάνει χώρα κάθε χρόνο στις 7 Ιουλίου. Το πανηγύρι αυτό συγκεντρώνει πλήθος κόσμου από πολλά μέρη της Μακεδονίας αλλά και της υπόλοιπης Ελλάδας, ακόμα και σήμερα. Αυτή τη στιγμή στο μοναστήρι μονάσουν η ηγουμένη Φιλοθέη και τρεις καλόγριες. Για τους δε προσκυνητές, που δεν λείπουν όλο το χρόνο, υπάρχει χώρος και δυνατότητα να φιλοξενηθούν στους ξενώνες του μοναστηριού με άνεση και περιποίηση.

---

40. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σσ. 362-363.

Εικόνα 17: Καβαλάρηδες στο πανηγύρι της Αγίας Κυριακής.

Εικόνα 18: Ρουμλουκιώτικο ζευγάρι στην Αγία Κυριακή, 1923.

2.10. Της Παναγίας (15 Αυγούστου)

Στο Γιδά (σημερινή Αλεξάνδρεια) διεξάγονταν το Δεκαπενταύγουστο μεγάλη εμποροπανήγυρη από τα χρόνια ακόμα της Τουρκοκρατίας λόγω του εορτασμού της Κοίμησης της Θεοτόκου του ομώνυμου ναού, που βρίσκονταν στο κέντρο του παλαιού αυτού κεφαλοχωρίου.

Πλήθος εμπόρων καιπραματευτάδων από πολλά μέρη της Μακεδονίας κατέκλυζαν τον περιβάλλοντα χώρο του ναού. Η εμποροπανήγυρη αυτή διαρκούσε μία εβδομάδα. Ταυτόχρονα, μέχρι τη δεκαετία του 1950, διεξάγονταν η μεγαλύτερη ζωοπανήγυρη του Ρουμλουκιού, όπου γίνονταν αγοραπωλησίες και ανταλλαγές ζώων.

Η εμποροπανήγυρη πραγματοποιείται έως και σήμερα και είναι μία από τις μεγαλύτερες της Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας. Η Παναγιά η Αλεξανδρινή αποτελεί το δεύτερο πολυπληθέστερο προσκύνημα μετά την Παναγία Σουμελά στο νομό Ημαθίας τις μέρες του Δεκαπενταύγουστο.

Το συνηθέστερο ρουμλουκιώτικο φαγητό, ανήμερα του Δεκαπενταύγουστου, ήταν πετεινός ή προβατίνα στο φούρνο. Μετά την αυστηρή νηστεία δεκαπέντε ημερών, οι Ρουμλουκιώτες έβρισκαν την ευκαιρία να καταναλώσουν κρέας⁴¹.

---

41. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 372.

Εικόνα 19: Ρουμλουκιώτισσες φωτογραφημένες από πλανόδιο φωτογράφο στο πανηγύρι της Κοιμήσεως της Θεοτόκου του Γιδά, 1935.

2.11. Του Τιμίου Σταυρού (14 Σεπτεμβρίου) - Έθιμα για τη σπορά

Την ημέρα, που εορτάζονταν η Ύψωση του Τιμίου Σταυρού, τηρούνταν καθολική απόγνη από χειρωνακτικές εργασίες από όλους τους Ρουμλουκιώτες, καθώς η εορτή αυτή θεωρούνταν μία από τις μεγαλύτερες του έτους. Το "Σταυρολούλουδο" ή "του Σταυρού του λουλούδ'", δηλαδή τα άνθη (συνήθως βασιλικός), που έδινε ο ιερέας σε κάθε εκκλησιαζόμενο αυτή τη μέρα τοποθετούνταν στο εικονοστάσι του σπιτιού. Οι νοικοκυρές τα χρησιμοποιούσαν για ξεμάτιασμα αλλά τα έβαζαν και στη ζύμη, που έπλαθαν, γιατί πίστευαν ότι θα γίνονταν πιο πετυχημένη⁴².

Στις 14 Σεπτεμβρίου άρχιζε η προετοιμασία των γεωργών του Ρουμλουκιού για τη σπορά των σιτηρών. Μόλις ξημέρωνε η μέρα αυτή, οι γεωργοί κάνοντας το σταυρό τους έλεγαν "σταυρούνι κι σπέρνι πυρός κι μην αντρέπισι" και στη συνέχεια κατέβαζαν από το εικονοστάσι το σταυρό με στάχια, που είχαν κατασκευάσει κατά το θερισμό και τον έτριβαν στη παλάμη τους. Τους σπόρους, που έβγαζαν τρίβοντας το σταυρό με τα στάχια, τους πήγαιναν με μία πετσέτα στην εκκλησία για να τους ευλογήσει ο ιερέας και αφού επέστρεφαν σπίτι, τους ανακάτευαν με τους σπόρους που θα χρησιμοποιούσαν στη σπορά για να πάρουν και αυτοί ευλογία. Μέσα στους σάκους με τους σπόρους τοποθετούσαν ένα σκόρδο, ένα ρόδι και ένα κλώνο

---

42. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 384.

βασιλικού για να είναι γόνιμος ο σπόρος. Ακόμη, έβαζαν και μία κόκκινη κλωστή για να μην τον πιάνει κακό μάτι⁴³.

Το όργωμα και η σπορά των χωραφιών έπρεπε να έχει τελειώσει μέχρι τις 21 Νοεμβρίου, που είναι τα Εσόδια της Θεοτόκου και για αυτόν το λόγο την Παναγία αυτή την ονόμαζαν "Ξεσπορίτισσα". Το όργωμα των χωραφιών γίνονταν με τα ζευγάρια (δύο βόδια) και το ξυλάλετρο, που υπήρχε από την εποχή του Ησιόδου και αντικαταστάθηκε μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο από το "μπλούχο", σιδερένιο αλέτρι⁴⁴.

Πριν αρχίσει το όργωμα, ο ζευγάς τοποθετούσε στην άκρη του χωραφιού και στο μέσο του ένα όρθιο ξύλο ή μια πέτρα, το "τουπάτσι", που χρησιμοποιούνταν ως ορόσημο για να οργώνει σε ευθεία. Μετά το τέλος του οργώματος, ο γεωργός διέλυε με τη σβάρνα που έσερνε το ζευγάρι, τις "μπλάνες", δηλαδή μεγάλα κομμάτια χώματος που δημιουργούσε το υνί.

Η γυναίκα του γεωργού τη μέρα του οργώματος έφτιαχνε λαχανόπιτες και τις πήγαινε στο χωράφι. Ο γεωργός έκοβε τότε 4 κομμάτια και τα έθαβε στις γωνίες του χωραφιού για να πρασινίσει, να έχει καλή σοδειά το χωράφι. Το ίδιο έκανε και με τα απομεινάρια της πίττας, αφού γευμάτιζε.

Στο τέλος του οργώματος, ο γεωργός σταύρωνε από άκρη σε άκρη το χωράφι του με το ζευγάρι για να μη χαθεί το τυχερό του. Έπειτα, έσπαζε το ρόδι που είχε βάλει μέσα στους σάκους και έθαβε στη γη το σκόρδο, το βασιλικό και τη κόκκινη κλωστή για να καρποφορήσει και να είναι γόνιμο το χωράφι⁴⁵.

Τις ημέρες της σποράς, κάθε ζευγάς είχε τη συνήθεια να μη δανείζει ούτε χρήματα, ούτε πράγματα του σπιτιού του γιατί πίστευε ότι ο καρπός την εποχή του θερισμού δεν θα ήταν χοντρός, αν το έκανε.

Την ημέρα που τέλειωνε η σπορά, στο σπίτι του γεωργού παρατίθονταν τραπέζι (κριτσμάς) με πίττες, που είχε κατασκευάσει η γυναίκα του. Στον "κριτσμά" προσκαλούνταν συγγενείς, γείτονες και φίλοι αλλά και άλλοι ζευγάδες που είχαν βοηθήσει τον γεωργό στο όργωμα και τη σπορά⁴⁶.

---

43. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 385.

44. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 385.

45. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 388.

46. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 388.

Εικόνα 20: Γεωργός οργώνει το χωράφι του με τη βοήθεια του ζευγαριού (βοδιών) και του "μπλούχου" στο χωριό Επισκοπή.

Εικόνα 21: Ρουμλουκιώτης αγρότης σκαλίζει το χωράφι του, Σχοινιάς 1952.

3. Μερικά άλλα ήθη και έθιμα του Ρουμλουκιού

3.1. Η Χελιδόνα (1 Μαρτίου)

Το ανοιξιάτικο έθιμο της Χελιδόνας μέχρι τη δεκαετία του 1950 ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένο στο Ρουμλούκι. Δυστυχώς, σήμερα έχει σβήσει μετά από μια πορεία χιλιάδων ετών.

Οι απαρχές του εθίμου αυτού είναι οι προϊστορικοί χρόνοι και οι ρίζες του καθαρά ελληνικές. Η αρχαιότερη σχετική μαρτυρία προέρχεται από τη μινωική εποχή με την αναπαράσταση ενός πουλιού "που φέρνει την άνοιξη" σε μια σαρκοφάγο της Φαιστού.

Σε ένα μεταγενέστερο μελανοφόρο αγγείο των κλασσικών χρόνων υπάρχει η εικόνα δύο αντρών και ενός παιδιού, οι οποίοι κοιτάζουν στον ουρανό και δείχνουν με το δεξί τους χέρι ένα χελιδόνι. Μάλιστα, είναι γραμμένα πάνω στο αγγείο και τα λόγια που λένε στο μεταξύ τους διάλογο. Ο ένας άνδρας, ο νεότερος λέει "Ίδού χελιδών" , ο άλλος άνδρας, ο γενειοφόρος συμπληρώνει "Νή τον Ηρακλέα" και το παιδί συνεχίζει "Αυτί έαρ ήδη"⁴⁷. Με τις παραπάνω φράσεις από το αγγείο γίνεται φανερό και αποτελεί αδιάψευστο γεγονός ότι από τα αρχαία χρόνια για τους Έλληνες το αποδημητικό αυτό πουλί θεωρούνταν εαρινό σύμβολο και προαναγγελία της άνοιξης.

Εικόνα 1: Η παράσταση του αττικού αγγείου με τον ερχομό του χελιδονιού.

47. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 286.

Ακόμη, από την αρχαία εποχή υπήρχε η συνήθεια να τραγουδάνε μικρά παιδιά τραγούδια, που αναφέρονταν στο γυρισμό των χελιδονιών και την προαναγγελία της άνοιξης. Τα τραγούδια αυτά ονομάζονταν χελιδονίσματα και όσοι τα τραγουδούσαν καλούνταν χελιδονισταί. Το πιο παλιό χελιδόνισμα καταγράφεται από Αθηναίο συγγραφέα στη Ρόδο, τον 2^ο αιώνα μ.Χ. και ξεκινά με τα εξής λόγια:

«Ηλθ', ήλθ' η χελιδών,
καλάς ώρας άγουσα,
και καλούς ενιαυτούς,
επί γαστέρα λευκά,
κηπί νώτα μέλαινα...»⁴⁸

Όπως προανέφερα, στο πρόσφατο παρελθόν το έθιμο των χελιδονισμάτων ή της Χελιδόνας λάμβανε χώρα και σε πολλά χωριά του Ρουμλουκιού. Τα παιδιά, κυρίως αγόρια των τελευταίων τάξεων του δημοτικού, τοποθετούσαν πάνω σε μια βέργα ένα ξύλινο ομοίωμα Χελιδόνας, πελεκημένο με κότσα (μικρό σουγιά) από τα ίδια ή κάποιο μεγαλύτερο. Στη συνέχεια, τύλιγαν γύρω από τη βέργα ένα σπάγκο μήκους 50-60 εκατ. και την τοποθετούσαν μέσα σε ένα καλάμι. Από μία τρύπα πάνω στο καλάμι έβγαζαν την άκρη του σπάγκου. Όταν κάποιος τραβούσε με δύναμη το σπάγκο, η βέργα που στηρίζονταν σε κάποιο κόμπο του καλαμιού περιστρέφονταν και μαζί της περιστρέφονταν και το ξύλινο ομοίωμα του χελιδονιού. Το περιστρεφόμενο ομοίωμα του χελιδονιού με τις ανοιχτές φτερούγες έδινε την ψευδαίσθηση ότι πετάει σε όποιον το παρατηρούσε.

Εικόνα 2: Ομοίωμα της χελιδόνας μέσα σε ένα καλάμι.

---

48. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 287.

Ομάδες τεσσάρων με πέντε παιδιών του Ρουμλουκιού, κάθε 1^η Μαρτίου επισκέπτονταν τα σπίτια του χωριού τους καθώς και μερικές φορές γειτονικά χωριά, κουβαλώντας το ομοίωμα της χελιδόνας και τραγουδώντας τα χελιδονίσματα. Μαζί τους κουβαλούσαν ένα καλάθι, γεμάτο ως τη μέση με άχυρα. Μέσα σε αυτό τοποθετούσαν την αμοιβή τους από κάθε νοικοκυριό, που ήταν ένα αυγό. Τα αυγά που συγκέντρωναν, μετά το τέλος του εθίμου παραδίδονταν στο δάσκαλο του χωριού τους.

Το τραγούδι που τραγουδούσαν τα παιδιά στην τέλεση του εθίμου της Χελιδόνας ήταν το εξής:

«Χελιδόνα έρχεται απ' τη Μαύρη Θάλασσα.
Θάλασσα επέρασι τη φωλιά τη μέλισσι.
Έκατσι κι λάλησι, έμαθι τα γράμματα,
γράμματα βασιλικά που μαθαίνουν τα παιδιά.
Δάσκαλους μας έστειλι, να μας δώστι πέντι αυγά.
Δε μας δίντι πέντι αυγά, παίρνουμι την κλουσαριά,
να γιννάει κι να κλουσσάει κι να σέρνει τα πουλιά.
Μάρτη – Μάρτη φλογερέ και Φλεβάρη χιονερέ,
ο Απρίλης ο γλυκός έφτασι δεν είν' μακρύς.
Τα πουλάκια κελαηδούν τα αρνάκια μας γεννούν.
Έξου ψύλλοι και κουροί και καλοί νοικοκυροί,
μέσα γέλιου κι χαρά κι καλή νοικοκυρά.»

Το έθιμο της Χελιδόνας παρουσιάζεται μόνο στην ελληνική λαογραφία και δε συναντάται σε κανένα άλλο ευρωπαϊκό λαό. Για το έθιμο της Χελιδόνας και των χελιδονισμάτων, ο γνωστός λαογράφος του Ρουμλουκιού Γιώργος Ντελιόπουλος αναφέρει: *«...Διασώθηκε σχεδόν απaráλλακτο χάρη στην επιμονή και τη συντηρητικότητα των παιδιών. Οι όποιες αλλαγές έγιναν, ήταν περισσότερο γλωσσικές, αναγκαίες κάθε φορά για να προσαρμόζονται οι στίχοι στα εκφραστικά δεδομένα της εποχής. Κατά τ' άλλα, είτε διαβάζουμε το σύγχρονο, είτε το βυζαντινό είτε το αρχαίο, έχουμε τα ίδια γνωρίσματα. Με απλότητα, αφέλεια αλλά και επιτακτικό ύφος, οπλισμένοι με την ακατανίκητη δύναμη που τους εξασφάλιζε το ομοίωμα του πουλιού, το οποίο ασκούσε, προφανώς, κάποια μυστηριακή επίδραση στους νοικοκυραίους, απαιτούσαν διάφορα "προσίφερα". Αυγά οι συγκαيرινόι μας, πύρωνα (σταρένιο ψωμί)*

ή "λευκιθίτην άρτον", (ψωμί από αλεσμένα όσπρια) οι αρχαίοι. Τα κοινά στοιχεία είναι πολλά. Η διαχρονικότητα του εθίμου αναμφισβήτητη.»⁴⁹

Εικόνα 3: Αναβίωση του εθίμου της "Χελιδόνας" από παιδιά της Δ΄ και Ε΄ τάξης του 2^{ου} Δημοτικού Σχολείου Αλεξάνδρειας, 1^η Μαρτίου 1971.

3.2. Οι Λαζαρίνες

Ένα από τα έθιμα της άνοιξης που τελούνταν σε διάφορες περιοχές της Ελλάδος, όπως και στο Ρουμλούκι, ήταν οι Λαζαρίνες. Το έθιμο των Λαζαρίνων έκτος από το ότι ανάγγελλε την Ανάσταση του Λαζάρου, ανάγγελλε και το ξύπνημα, την ανάσταση της φύσης και τον ερχομό της άνοιξης. Το έθιμο αυτό, κατά πολλούς, έχει αρχαίες ρίζες. Κάποιοι υποστηρίζουν ότι οι ρίζες του εθίμου των Λαζαρίνων βρίσκονται στη γιορτή των αρχαίων Ανθεστηρίων. Άλλοι υποστηρίζουν ότι βρίσκονται στο θάνατο και την ανάσταση του Άδωνη και τέλος κάποιοι άλλοι στην άνοδο της Περσεφόνης κάθε άνοιξη στον επάνω κόσμο.

Οι Λαζαρίνες ήταν ολιγομελείς και αλλού πολυπληθείς ομάδες νεαρών κοριτσιών, που επισκέπτονταν με τη σειρά όλα τα σπίτια του χωριού τους και γειτονικά χωριά, τραγουδώντας ένα είδος καλάντων, τα "Λαζαρ'κά", που αναφέρονταν στον Λάζαρο, την κάθοδο του στον Άδη και την Ανάσταση του από τον Ιησού. Από αυτόν τον Άγιο, άλλωστε πήρε το όνομα του το συγκεκριμένο έθιμο αλλά και όσες κοπέλες συμμετείχαν σε αυτό. Εκτός από το τραγούδι του Λαζάρου, πολλές φορές οι κοπέλες τραγουδούσαν και εγκωμιαστικά τραγούδια για κάποια μέλη της οικογένειας κάθε σπιτιού που επισκέπτονταν.

---

49. Βλ. Γ. Θ. Ντελιόπουλος, *ό.π.*, σ. 45.

Το έθιμο των Λαζαρίων στο Ρουμλούκι διαρκούσε από το απόγευμα της Παρασκευής, παραμονή του Σαββάτου του Λαζάρου μέχρι και την Κυριακή των Βαΐων. Στο έθιμο αυτό συμμετείχαν νεαρές, ελεύθερες κοπέλες ηλικίας 13-19 ετών, που είχαν εισέλθει σε ηλικία γάμου, δηλαδή είχαν φορέσει τον άσπρο σαγιά και το τσεμπέρι στο κεφάλι. Το μπουλούκι, όπως ονομάζονταν μία ομάδα Λαζαρίων, αποτελούνταν συνήθως από 4 κοπέλες και ένα κοριτσάκι έως 12 ετών, την "καλάθαρο", που ακολουθούσε την ομάδα και συγκέντρωνε με ένα καλάθι τις προσφορές (αυγά και χρήματα), που τους έδιναν σε κάθε σπίτι που επισκέπτονταν⁵⁰.

Όλη τη Μεγάλη Σαρακοστή, οι Λαζαρίνες προετοιμάζονταν μαθαίνοντας τους χορούς και τα τραγούδια, που θα τους ήταν αναγκαία για την επιτυχή τέλεση του εθίμου αυτού.

Οι κοπέλες ενός μπουλουκιού Λαζαρίων, πολλές φορές έδιναν όρκο μεταξύ τους πως ό,τι και να συμβεί δε θα χαλάσουν το μπουλούκι τους και πως θα συνέχιζαν όλες μαζί το έθιμο αυτό για 2 ή 3 χρονιές ακόμα.

Οι Λαζαρίνες φορούσαν ως ενδυμασία τους "τα λαζαργιάτ'κα", που αποτελούνταν από τον άσπρο σαγιά, από τσεμπέρι στο κεφάλι στολισμένο με λουλούδια και από μαντίλες πολύχρωμες, που κρεμούσαν στα ζωνάρια τους. Μία μαντίλα κρατούσαν στα χέρια τους. Επίσης, φορούσαν κοσμήματα, δανεισμένα από παντρεμένες γυναίκες⁵¹.

Οι Λαζαρίνες ξεκινούσαν την περιήγησή τους το απόγευμα της Παρασκευής κάνοντας το σταυρό τους και λέγοντας το εξής τραγούδι:

«Κίνησαν οι Λαζαρίνες την Παρασκευιά
κι ως την Κυριακή του γιόμα τα ιστόλιζαν
κι την Κυριακή του βράδυ τα προυβόδιζαν.»

Στο δρόμο βάδιζαν ανά ζεύγη και από πίσω τους ακολουθούσε η καλαθάρος. Πρώτα, επισκέπτονταν το κονάκι του μπέη για να πάρουν άδεια, κατόπιν το σπίτι του ιερέα, του μουχτάρη (προέδρου) και του δασκάλου. Απέφευγαν τα σπίτια με πένθος.

Εισερχόμενες στην αυλή ενός σπιτιού φιλούσαν το χέρι της νοικοκυράς και άρχιζαν να χορεύουν τραγουδώντας ταυτόχρονα το τραγούδι του Λαζάρου (Λαζαριάτικο):

---

50. Βλ. Γ. Μελίκης, *Τα λαογραφικά της Μελίκης*, τόμ. Α', εκδ. Λαογραφικός Όμιλος Μελίκης και Περιχώρων, Μελίκη 1984, σ. 65.

51. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 298.

«Ἦρθιν ἡ Λάζαρους, ἦρθαν τα Βαΐα,
ἦρθιν ἡ Κυριακή, που τρών' τα ψάρια.
Πού 'σι Λάζαρι σαβανουμένους κι μι του κιρί ζουμένους;
Σήκου Λάζαρι κι μην κοιμάσι,
ἦρθι ἡ μάνα σου ἀπού την Πόλη,
σοῦ φiri χαρτί κι κουμπουλόι.
Γράφτι Θόδουρι, γράφτι Δημήτρη,
γράφτι Λιμουνιά κι Κυπαρίσσι.
Τώρα λάλησιν κι χιλιδόνι,
κι τ' χρόν'.»

Μόλις τέλειωναν, ἡ νοικοκυρά τους φιλοδωρούσε με χρήματα και με αυγά, που τα ἔπαιρνε ἡ καλαθάρος και τα τοποθετούσε στο καλάθι που κρατούσε.

Το πρωί του Σαββάτου του Λαζάρου, ἀφού ἀσπάζονταν τις εικόνες του σπιτιοῦ και ἔκαναν το σταυρό τους, οἱ Λαζαρίνες ξεκινούσαν για τὴ συνέχεια τῆς περιοδείας τους τραγουδώντας:

«Σ' κώστι τα παπλώματα,
τα διπλά τα στρώματα,
φέρτι να προυέψουμι,
κι ὕστερα να κουσέψουμι.»

Το πρωί τῆς Κυριακῆς των Βαΐων φορούσαν γεράνιο σαγιά (σκούρο μπλε) και ξεκινώντας τὴ μέρα τους τραγουδούσαν:

«Σ' κώθ' κα Κυριακή ταχνίτσα κι ἦταν κατιχινιά
κι μι δρόσισαν τα τσ' λούφια, τα σγουρά μαλλιά
κι μι δρόσισαν τ'ς σιρβέτις τις μεταξουτές.
Μόν' του δρόμου, δρόμου πάνου, δρόμου γκιζιρώ,
βρίσκου μια μηλιά στου δρόμου, μήλα φουρτουμέν',
ἔσκυπα να πάρου ἕνα κι μι μάλουσιν:
- Μη μι παίρνιτι τα μήλα, τα τραντάφυλλα,
τα 'χου ἀγάζουμ' μιτρημένα κι ἡ κυρά μ' λουγαριασμένα,
δρόμουν γκιζιρώ, δρόμουν γκιζιρώ.»

Μετά το πέρας τῆς λειτουργίας τῆς Κυριακῆς των Βαΐων στο προαύλιο χῶρο τῆς ἐκκλησίας οἱ Λαζαρίνες χόρευαν, ἀνά ομάδες (μπουλούκια) 4 χορούς⁵². Στη

---

52. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 299.

συνέχεια, κάθε μπουλούκι πήγαινε στα σπίτια του χωριού που δεν είχε προλάβει να επισκεφτεί. Το μεσημέρι κάθε μπουλούκι Λαζαρίνων έτρωγε στο σπίτι της μεγαλύτερης σε ηλικία από αυτές, ψάρια ταβά στο φούρνο με κρεμμυδάκια και το απόγευμα πήγαιναν να χορέψουν στο χοροστάσι του χωριού⁵³.

Με τη δύση του ήλιου κάθε μπουλούκι Λαζαρίνων μαζεύονταν στο σπίτι της μεγαλύτερης από αυτές, όπου μοίραζαν μεταξύ τους τα όσα είχαν συγκεντρώσει (αυγά και χρήματα). Ακόμα, έδιναν κάτι από αυτά και στην καλαθάρο για τον κόπο της.

Εικόνα 4: Αναπαράσταση του εθίμου των Λαζαρίνων, Πάσχα 1964.

Εικόνα 5: Λαζαρίνες, Πάσχα 1964.

---

53. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 300.

3.3. Πρωτομαγιά

Την παραμονή της Πρωτομαγιάς (30/4) οι Ρουμλουκιώτες έκαναν ένα τελετουργικό για να διώξουν τα φίδια, που εκείνο τον καιρό ξυπνούσαν από τη χειμερία νάρκη. Την ώρα που έδνε ο ήλιος, φορούσαν στη μέση τους μεγάλα κουδούνια και χτυπούσαν με τα χέρια τους χάλκινα σκεύη και τενεκέδες τρέχοντας γύρω από τα σπίτια τους. Ταυτόχρονα φώναζαν δυνατά "φιβγάτι φίδια, γκουστιρίτσις κι ταχιά Προυτουμαγιά". Με τον κρότο πίστευαν ότι απομάκρυναν τα φίδια και τα ερπετά (γενικότερα) από τα σπίτια τους⁵⁴.

Το πρωί της Πρωτομαγιάς, ανύπαντρες κοπέλες και παιδιά πήγαιναν στην ύπαιθρο στα λιβάδια (τσαϊρια) και μάζευαν αγριολούλουδα και κλώνους από θάμνους και δέντρα (συνήθως γλυμουριάς) για να πλέξουν στεφάνια. Υπήρχε μεγάλος ανταγωνισμός για το ποια κοπέλα θα πλέξει πρώτη το πιο όμορφο στεφάνι. Το στεφάνι το κρεμούσαν στη θύρα ή στα μπρόστια του σπιτιού και το άφηναν εκεί μέχρι να ξεραθεί. Προς το τέλος του καλοκαιριού, όταν ξεραίνονταν τελείως, το πετούσαν στο ποτάμι⁵⁵.

Σύμφωνα με τη λαϊκή παράδοση, ο Μάης εκτός από μήνας της ανθοφορίας ήταν και ο μήνας, όπου έπιαναν τα μάγια (Μάης>μάγια). Στο Ρουμλούκι για να προφυλαχτούν από τα μάγια και το κακό μάτι το μήνα αυτό, οι ελεύθερες κοπέλες κάθε σπιτιού έπαιρναν λίγη νωπή βουνιά (περιττώματα ζώων) από το στάβλο και σχεδίαζαν ένα σταυρό επάνω από την πόρτα του σπιτιού τους. Με αυτόν τον τρόπο πίστευαν ότι θωρακίζονταν από τα μάγια οι άνθρωποι, τα ζώα, τα χωράφια και γενικά όλη η περιουσία της οικογένειας που κατοικούσε στο σπίτι αυτό⁵⁶.

Εικόνα 6: Πρωτομαγιά στο χωριό Επισκοπή.

54. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 321.

55. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 322.

56. Βλ. Δ. Α. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σ. 323.

3.4. Τα Κλήδονα (23 - 24 Ιουνίου)

Ένα από τα πιο αγαπημένα έθιμα της περιοχής του Ρουμλουκιού για τις ανύπαντρες νεαρές κοπέλες, που έσβησε δυστυχώς στη δεκαετία του 1950, ήταν "τα Κλήδονα" ή "ο Κλήδονας". Ο Κλήδονας ήταν ένα ηλιολατρικό έθιμο που ανάγεται στα βάθη των αιώνων⁵⁷.

Το έθιμο αυτό ήταν πανελλήνιο και πανάρχαιο. Ακόμα και τη διάρκεια του Βυζαντίου κατόρθωσε να επιβιώσει παρά τις απαγορεύσεις της εκκλησίας, η οποία το θεωρούσε κατάλοιπο του ειδωλολατρικού παρελθόντος.

Πάντοτε ο χαρακτήρας του εθίμου αυτού, από την προχριστιανική αρχαιότητα μέχρι τον Μεσαίωνα και την νεώτερη εποχή, ήταν οίωνοσκοπικός και μαντικός. Μέσω του εθίμου αυτού οι άνθρωποι προσπαθούσαν να μαντέψουν τα μελλούμενα, αν και θεωρήθηκε από τη χριστιανική θρησκεία "διαβολικόν είδος προφητείας". Τον ίδιο μαντικό χαρακτήρα το έθιμο αυτό διατήρησε και στο Ρουμλούκι⁵⁸.

Το έθιμο αυτό ξεκινούσε το απόγευμα της παραμονής του Αϊ-Γιαννιού, στις 23 Ιουνίου. Πολυπληθείς ομάδες κοριτσιών (μέχρι και είκοσι ατόμων) ενός χωριού, ηλικίας από 13 έως 19 χρονών, συγκεντρώνονταν σε ένα σπίτι για να κάνουν τις προετοιμασίες για το έθιμο αυτό.

Τα αντικείμενα και τα υλικά που χρειάζονταν για την τέλεση αυτού του εθίμου ήταν ένα μπακιρένιο καζάνι (μπακράτσα) με ημικυκλική λαβή, ένα κύπελλο (κουκούμι), αγιάννηδες (κίτρινα ευώδη άνθη με λεπτά φύλλα), άλλα αρωματικά φυτά, όπως βασιλικός, μερικά κλωνάρια αγκαθωτά από ακακίες (παλιούρια ή γκορτσιές). Με τα άνθη στόλιζαν το καζάνι και τα αγκαθωτά κλωνάρια τα τοποθετούσαν γύρω από το στόμιο του. Στη συνέχεια, έπαιρναν νερό από τρεις διαφορετικές πηγές και γέμιζαν τη μπακράτσα μέχρι τη μέση. Μέσα στο νερό έριχναν φρούτα εποχής (μήλα, αχλάδια, τζιρνίκια και μπιρκέτια) και για αυτόν το λόγο περιέφραζαν την είσοδο του καζανιού, για να αποτρέψουν τα αγόρια από το να αρπάζουν τα φρούτα⁵⁹.

Μετά το τέλος των προετοιμασιών άρχιζε η περιφορά του καζανιού. Μάλιστα, περνούσαν στο χερούλι του ένα οριζόντιο ξύλο για να μεταφέρεται πιο εύκολα.

---

57. Βλ. Α. Τασιόπουλος, *Κεφαλοχωρινά νέα*, Τ.Ε.Δ.Κ. Νομού Ημαθίας, Βέροια 2006, σ. 417.

58. Βλ. Γ. Θ. Ντελιόπουλος, *ό.π.*, σ. 51.

59. Βλ. Γ. Θ. Ντελιόπουλος, *ό.π.*, σσ. 51-52.

Κάθε ομάδα κοριτσιών με το καζάνι της επισκέπτονταν όλα τα σπίτια του χωριού τους, εκτός από εκείνα που είχαν πένθος. Μόλις έμπαιναν στην αυλή ενός σπιτιού, άφηναν κάτω το καζάνι και χόρευαν τραγουδώντας ταυτόχρονα το εξής τραγούδι:

«Άγιε Γιάννη μ' κι Γιαννάκη μ'
κι Πλατόγιαννη μ',
μη πλανεύεις τα κορίτσια
και τις έμορφες.
Πέντε παπαδιές
κι έξι καλουγριές
έτρωγαν τυρί την Παρασκευή.
Γίδα, γίδα τσιουρλιστά
κι όλο τζουτζουκλάρικα.
Δώσ' μας νερό, δώσ' μας νερό
να ποτίσουμε το Γιάννη
και τα κλήδονα.»

Όσο η ομάδα των κοριτσιών τραγουδούσε και χόρευε, συνήθως η μεγαλύτερη από αυτές έπαιρνε με το κύπελλο νερό από τη μπακράτσα και ράντιζε το χώρο του σπιτιού γύρω από τη βρύση. Στο σημείο που το τραγούδι έλεγε "δώσ' μας νερό", αυτή τότε ξαναγέμιζε το κύπελλο με νερό από τη βρύση και το έριχνε στη μπακράτσα⁶⁰.

Το μόνο φιλοδώρημα που δέχονταν οι ομάδες των κοριτσιών στο έθιμο του Κλήδονα ήταν μερικά φρούτα, που δεν τα καταλάωναν ποτέ οι ίδιες, οι κοπέλες.

Οι επισκέψεις στα σπίτια λάμβαναν χώρα μέχρι τη δύση του ηλίου. Σε κάποια χωριά, το καζάνι έμενε στο τελευταίο σπίτι που "είχε βραδιαστεί" η ομάδα, όπως έλεγαν. Πριν φύγουν, τα κορίτσια έριχναν μέσα στη μπακράτσα τα δαχτυλίδια τους. Ο νέος που θα έβλεπαν στον ύπνο τους θα ήταν ο μελλοντικός τους σύζυγος. Τις περισσότερες φορές, τα κορίτσια ξανασυγκεντρώνονταν το πρωί, έλεγαν ένα όνομα ενός παλικαριού και εκείνη τη στιγμή έβγαζαν από τη μπακράτσα ένα δαχτυλίδι. Η πρόβλεψη που γίνονταν ήταν ότι στην κάτοχο του δαχτυλιδιού αντιστοιχούσε και το όνομα του αγοριού που θα την παντρευόταν⁶¹.

---

60. Βλ. Γ. Θ. Ντελιόπουλος, *ό.π.*, σσ. 52-53.

61. Βλ. Γ. Θ. Ντελιόπουλος, *ό.π.*, σ. 53.

Σε άλλα χωριά η μπακράτσα αφήνονταν στο τέλος της περιφοράς της σε ένα σπίτι που έμεναν μόνο γέροντες. Το πρωί πήγαιναν να την πάρουν και να ρίξουν το περιεχόμενο της στον Αλιάκμονα.

Κάπου αλλού, το ίδιο το βράδυ της παραμονής, μετά το τέλος των επισκέψεων, η ομάδα των κοριτσιών πήγαινε σε μια τοποθεσία έξω από το χωριό, όπου υπήρχαν νερά (βρύση, ρυάκι ή λιμνούλα) και άδειαζαν το καζάνι, ενώ συγχρόνως τραγουδούσαν το τραγούδι του Κλήδονα.

Σε κάποιες περιοχές του Ρουμλουκιού το νερό του Κλήδονα δεν πετάγονταν αλλά φυλάσσονταν όπως ο αγιασμός. Μερικές κοπέλες, μάλιστα το χρησιμοποιούσαν για να λούσουν τα μαλλιά τους λόγω της ωραίας μυρωδιάς που άφηνε από τα αρωματικά λουλούδια και τα φρούτα⁶².

Εικόνα 7: Η μπακράτσα που χρησιμοποιούσαν στα Κλήδονα.

Στη γιορτή του Κλήδονα και συγκεκριμένα στις 24 Ιουνίου λάμβανε χώρα και ένα άλλο μυστηριακό έθιμο, "οι Ντουντουλίνες". Μία κοπέλα σε ηλικία για γάμο ντύνονταν ντουντουλίνα, δηλαδή φορούσε κάποια ειδικά ρούχα και τη στόλιζαν με λουλούδια (αγιάννηδες) και βούζια. Η ντουντουλίνα με μια ομάδα κοριτσιών της παντρειάς επισκέπτονταν τα σπίτια του χωριού τους, χορεύοντας και τραγουδώντας ερωτικά και σκωπτικά κυρίως τραγούδια. Ένα από τα τραγούδια που έλεγαν ήταν:

---

62. Βλ. Γ. Θ. Ντελιόπουλος, *ό.π.*, σ. 53.

«Αη Γιάννη μ' κι Γιαννάκη μ'
κι προυτόγιαννε μ',
πέντι παπαδιές κι έξι καλουγρές,
έτρουγαν τυρί την Παρασκευή,
Αη Γιάννη μ' κι Γιαννάκη μ'
κι προυτόγιαννε μ'.»

Απαραίτητα ακούγονταν και το τραγούδι για τη βροχή:

«Ντουντουλίνα πιρπατεί,
Πιρπατεί καμαρουτή,
για να βρέξει μια βρουχή.»

Όταν τέλειωναν με το τραγούδι, ο νοικοκύρης κάθε σπιτιού άδειαζε πάνω στη ντουντουλίνα ένα καρδάρι με νερό "για να βρέξ'", όπως έλεγαν. Στο έθιμο αυτό συνυπήρχε το στοιχείο του παντρολογήματος των κοριτσιών και της επίκλησης για βροχή ώστε να καταπολεμηθεί η φοβερή ξηρασία, που έπληττε πολλές φορές το Ρουμλούκι την εποχή του καλοκαιριού⁶³.

---

63. Βλ. Ι. Δ. Μοσχόπουλος, *Ρουμλουκιώτικα σημειώματα 1980 – 1988*, τόμ. 1^{ος}, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 19.